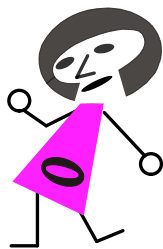
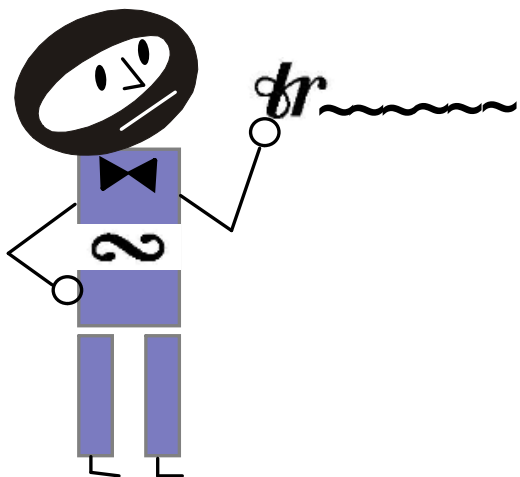
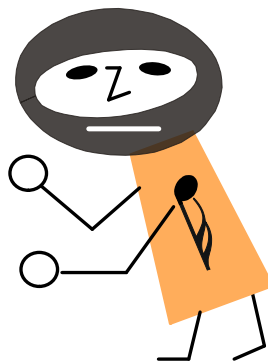
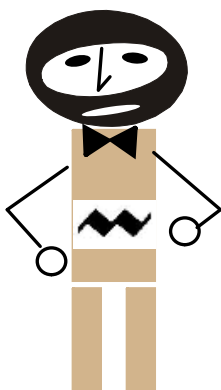
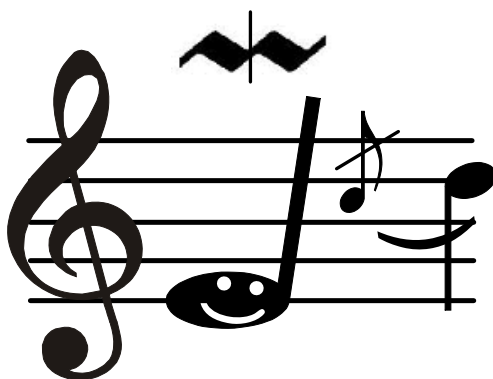
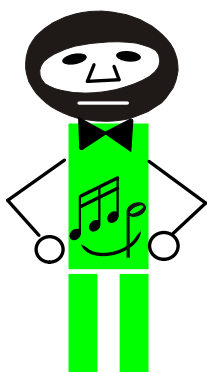

Hudební nauka

4. ročník

2. pololetí

Použitá literatura:

Martin Vozar: Hudební nauka pro ZUŠ, pracovní sešit 4. ročník.
RITORNEL 2. vydání Ostrava 2007
Martin Vozar: Sbírka úloh z teorie. Hudební nauka I. a II. díl

Jiří Válek: Italské hudební názvosloví. PANTON 1976

Jaromír Gelnar: Národní zpěvník. SUPRAPHON 1968

Dagmar Lisá: Hudební nauka pro malé i větší muzikanty 1.
EDITIO BÄRENREITER PRAHA, spol. s.r.o. 2006

Antonín Modr: Všeobecná hudební nauka. Supraphon Praha - Bratislava 1970

Jaroslav Smolka a kolektiv: Dějiny Hudby. TOGGA agency s ČHF

internetové zdroje:

www.hudebka.estranky.cz/clanky/modest-petrovic-musorgskij.html
<https://theses.cz/id/hngtb9/21645-515521697.pdf>
[https://cs.wikipedia.org/wiki/Symfonická báseň%C3%A1 b%C3%A1se%C5%88](https://cs.wikipedia.org/wiki/Symfonická_báseň%C3%A1_b%C3%A1se%C5%88)
[https://cs.wikipedia.org/wiki/Má vlast](https://cs.wikipedia.org/wiki/Má_vlast)
<https://cs.wikipedia.org/wiki/Balet>
[https://cs.wikipedia.org/wiki/Romeo a Julie \(balet\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Romeo_a_Julie_(balet))
<http://marki-spol.blog.cz/0706/ludwig-van-beethoven-zivotopis>
www.cubitus.eu/repertoar-sboru/20-johann-sebastian-bach
<http://www.velikani.cz/index2.php?zdroj=bachjs>
lanoli.blog.cz/0605/referat-johan-sebastian-bach
[https://cs.wikipedia.org/wiki/Wolfgang Amadeus Mozart](https://cs.wikipedia.org/wiki/Wolfgang_Amadeus_Mozart)

Jméno a příjmení žáka:

Šk. rok: /

Učebna:

Obsah:

Johann Sebastian Bach

5. Zápis předznamenání durových stupnic do 7 béček
 6. Zápis durových stupnic a akordů s předznamenáním do 7 béček
 - ... procvič si zápis durových stupnic do 7 b (1) a (2)
 - ... procvič si předznamenání durových stupnic, akordy a jejich obraty
 10. Kvartové uspořádání durových stupnic s béčky
 - ... procvič si kvartové uspořádání durových stupnic s béčky
 12. Zápis mollové stupnice, zápis předznamenání mollových stupnic do 4 béček
 13. - 14. Zápis mollových stupnic a akordů s předznamenáním do 4 béček (1) a (2)
 - ... procvič si zápis mollových stupnic a akordů do 4 béček (1) - (4)
 19. Intonace, solmizace a fonogestika
- ## Wolfgang Amadeus Mozart
21. Melodické ozdoby I
 22. Melodické ozdoby II
 - ... procvič si melodické ozdoby
 24. Zápis předznamenání mollových stupnic do 7 béček
 25. Jak si zapamatovat pořadí mollových stupnic s předznamenáním do 7 béček
 - ... opakuj si zápis předznamenání durových a mollových stupnic
 27. - 29. Zápis mollových stupnic a akordů s předznamenáním od 5 do 7 béček (1) - (4)
 - ... procvič si zápis mollových stupnic a akordů od 5 do 7 béček (1) - (3)
 - ... procvič si stupně ve stupnicích a akordy dur a moll
 34. Kvartové uspořádání mollových stupnic s béčky
 - ... procvič si kvartové uspořádání mollových stupnic s béčky
 - ... procvič si solmizaci a fonogestiku v písničce (1) a (2)
 38. Transpozice melodie
 - ... procvič si transpozici melodie (1) a (2)
 41. Stupnice stejnojmenné a paralelní
 42. Enharmonická záměna stupnic
 - ... procvič si stupnice stejnojmenné, paralelní a enharmonicky záměnné
 44. Co je septakord, dominantní septakord
 - ... procvič si dominantní septakord

Ludwig van Beethoven

47. Programní a absolutní hudba
48. Programní a absolutní hudba, druhy skladeb
 - ... opakování na závěr (1) a (2)

Co musím umět na závěrečný test
Hudební ukázky - poslech

Tento výukový materiál je určen výhradně pro potřeby učitelů a žáků
základní umělecké školy Voborského, Botevova 3114,
143 00 Praha 4 - Modřany

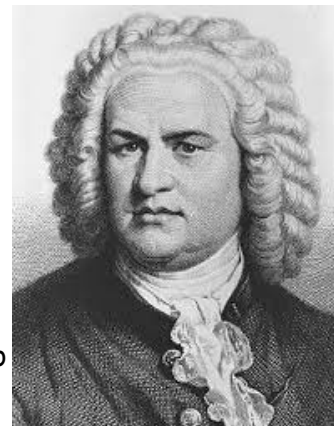
Autor: Běla Kliková

Software: Smart Notebook 10 - držitel licence ZUŠ Voborského, Praha 4 - Modřany

Johann Sebastian Bach

(1685 - 1750)

- narodil se v německém městě Eisenach. Pocházel z rodiny hudebníků. První hudební vzdělání získává od svého otce. Rodiče mu ale brzy zemřeli, a tak další vzdělání dostává od svého o mnoho let staršího bratra. Věnuje se hře na housle, na varhany, učí se základy hudební teorie. V 15 letech se osamostatnil, odešel do klášterní školy, kde zpíval ve sboru a zároveň dokončil i hudební vzdělání. Od 18 let vykonává povolání hudebníka, ovšem často mění svá působiště. Působil v mnoha německých městech, nejdéle v Lipsku jako varhaník a kantor.

O Bachově soukromém životě toho víme málo. Byl dvakrát ženatý, podruhé s Annou Magdalenou, dcerou dvorního hudebníka.

Ze dvou manželství měl 20 dětí, ale většina zemřela v dětském věku.

Z jeho synů se čtyři stali proslulými hudebníky (Wilhelm Friedemann, Carl Philipp Emanuel, Johann Christoph a nejmladší Johann Christian).

Za svého života Bach nebyl uznávaný jako skladatel, říkalo se, že byl spíš výborný varhaník. Jako jeden z mála hudebníků nikdy neopustil Německo. Celý život strávil plněním svých povinností všude, kde se provozovala hudba. Když roku 1750 zemřel, nevěnovala tomu veřejnost žádnou pozornost.

Dílo:

Johann Sebastian Bach.

- chrámové skladby:

Matoušovy pašije,
Janovy pašije, Vánoční oratorium,
Mše h moll.

- velké množství varhaních skladeb,
z nichž velmi známá je

Toccata a fuga d moll,

- skladby pro klavír (cembalo):

Anglické suity, Francouzské suity,
Dobře temperovaný klavír.

Mezi mladými klavíristy je známá :

Knížka pro Annu Magdalenu Bachovou
(kterou věnoval své ženě).

Pro sólové housle nebo pro sólové violoncello napsal řadu sonát,
z orchestrálních skladeb - **Braniborské koncerty.**

Co jsme se naučili ve 3. ročníku:

zápis durových stupnic s předznamenáním do 7 béček

Ze 3. ročníku už umíme zapsat všechny durové stupnice s béčkou i s křížky:

(F dur, B dur, Es dur, As dur, Des dur, Ges dur, Ces dur)

(G dur, D dur, A dur, E dur, H dur, Fis dur, Cis dur)

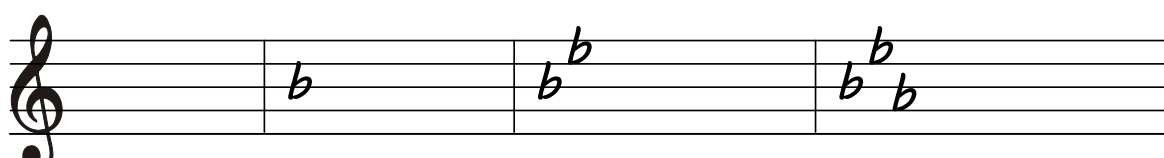
! nezapomeň, že názvy durových stupnic označujeme velkými písmeny !

Vzpomeneme si, že úplný zápis durové stupnice obsahuje:

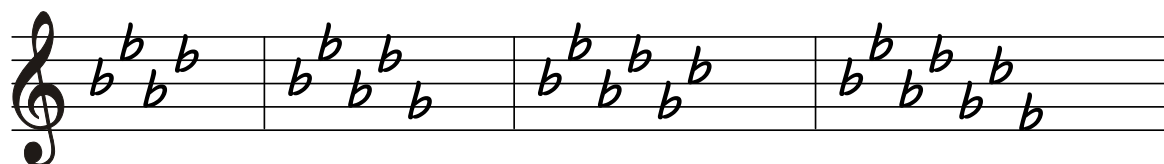
- 1) zápis předznamenání za houslovým klíčem,
- 2) zápis 8 not podle jména stupnice,
- 3) označení půltónů svorkou,
- 4) zápis akordu za stupnicí s označením T5,
- 5) zápis obrátů T5 = T6 a T $\frac{6}{4}$,
- 6) jména not pod každou notou stupnice,
- 7) zápis hlavních stupňů: tónika, subdominanta a dominanta (T, S, D).

V přehledu si připomeneme správný zápis předznamenání stupnic s béčkou.

C dur	F dur	B dur	Es dur
má 0 <i>b</i>	má 1 <i>b</i> - bé	má 2 <i>b</i> - bé, es	má 3 <i>b</i> - bé, es, as

As dur	Des dur	Ges dur	Ces dur
má 4 <i>b</i> - bé, es, as, des	má 5 <i>b</i> - bé, es, as, des, ges	má 6 <i>b</i> - bé, es, as, des, ges, ces	má 7 <i>b</i> - bé, es, as, des, ges, ces, fes

0 <i>b</i>	1 <i>b</i>	2 <i>b</i>	3 <i>b</i>	4 <i>b</i>	5 <i>b</i>	6 <i>b</i>	7 <i>b</i>
C dur	F dur	B dur	Es dur	As dur	Des dur	Ges dur	Ces dur
	Franta	bouchnul	esmeraldu	asi	desetkrát	na ges	cestě

Jak jsme zapisovali durové stupnice a akordy ve 3. ročníku:

zápis durových stupnic a akordů s předznamenáním do 7 bémol

Stupnice **F** dur má 1 béčko (bé)

f_1 g_1 a_1 $bé_1$ c_2 d_2 e_2 f_2 T_5 T_6 T_6^4

Stupnice **B** dur má 2 béčka (bé, es)

$bé_1$ c_2 d_2 es_2 f_2 g_2 a_2 $bé_2$ T_5 T_6 T_6^4

Stupnice **Es** dur má 3 béčka (bé, es, as)

es_1 f_1 g_1 as_1 $bé_1$ c_2 d_2 es_2 T_5 T_6 T_6^4

Stupnice **As** dur má 4 béčka (bé, es, as, des)

as_1 $bé_1$ c_2 des_2 es_2 f_2 g_2 as_2 T_5 T_6 T_6^4

Stupnice **Des** dur má 5 béček (bé, es, as, des, ges)

des_1 es_1 f_1 ges_1 as_1 $bé_1$ c_2 des_2 T_5 T_6 T_6^4

Stupnice **Ges** dur má 6 béček (bé, es, as, des, ges, ces)

ges_1 as_1 $bé_1$ ces_2 des_2 es_2 f_2 ges_2 T_5 T_6 T_6^4

Stupnice **Ces** dur má 7 béček (bé, es, as, des, ges, ces, fes)

ces_1 des_1 es_1 fes_1 ges_1 as_1 $bé_1$ ces_2 T_5 T_6 T_6^4

... procvič si zápis durových stupnic a akordů s předznamenáním do 7^b (1)

Doplň předznamenání k těmto stupnicím:

As dur(?*b*)....., F dur(?*b*)....., Ges dur(?*b*), Ces dur(?*b*),

Es dur(?*b*)....., B dur(?*b*)....., Des dur(?*b*)

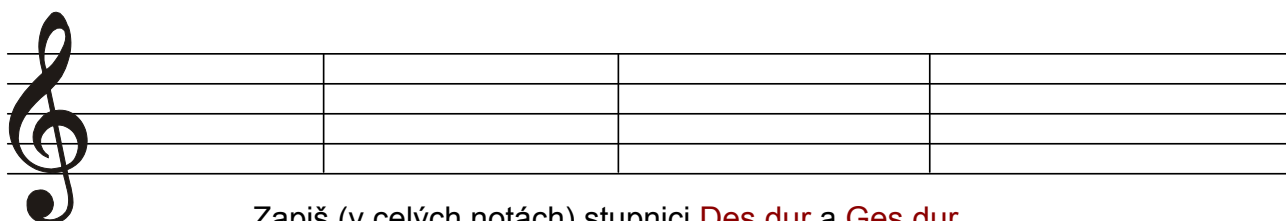
Do prázdných taktů zapiš předznamenání stupnic:

Es dur

Des dur

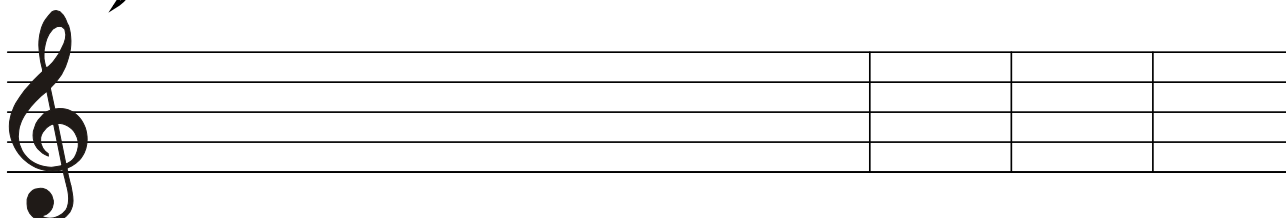
As dur

Ces dur

Zapiš (v celých notách) stupnici **Des dur** a **Ges dur**,

- nezapomeň na předznamenání,
- označ oba půltóny,
- za stupnici doplň **T₅**, **T₆** a **T₄⁶**
- označ hlavní stupně.

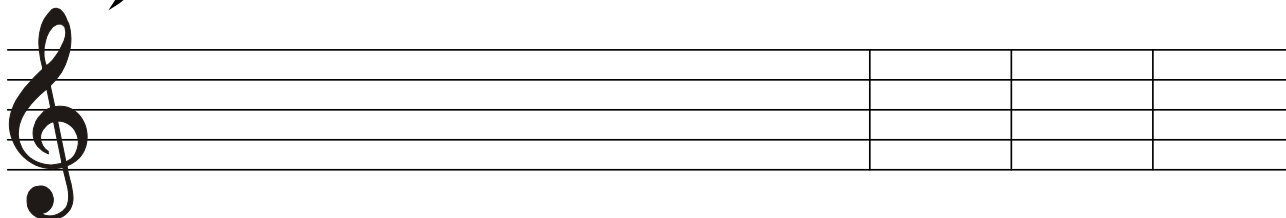
.....

T₅

T₆

T₄⁶

Pod každou notu napiš její jméno:

.....

T₅

T₆

T₄⁶

Pod každou notu napiš její jméno:

... procvič si zápis durových stupnic a akordů s předznamenáním do 7^b (2)

Zapiš (v celých notách) stupnici **Ces dur**,

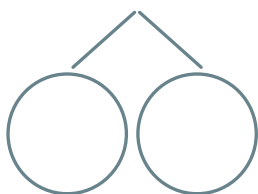
- nezapomeň na předznamenání,
- označ oba půltóny,
- za stupnici doplň T₅, T₆ a T₄⁶
- označ hlavní stupně.

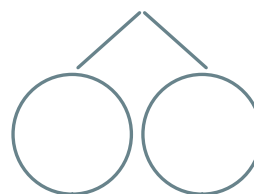
.....

Pod každou notu napiš její jméno:

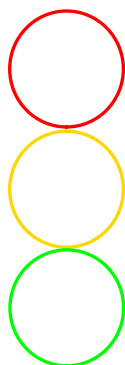
Doplň názvy vybraných tónů
ze stupnice **Ces dur**:

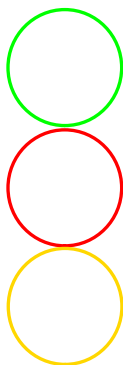
první půltón tvoří tóny:

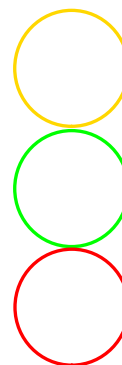
druhý půltón tvoří tóny:

T₅ tvoří tóny:

T₆ tvoří tóny:

T₄⁶ tvoří tóny:

Hlavní stupně tvoří tóny:,,

... procvič si předznamenání durových stupnic, akordy a jejich obraty

Doplň předznamenání k těmto stupnicím:

A dur(?)....., H dur(?)....., B dur(?), Cis dur(?),

E dur(?)....., F dur(?)....., D dur (?)

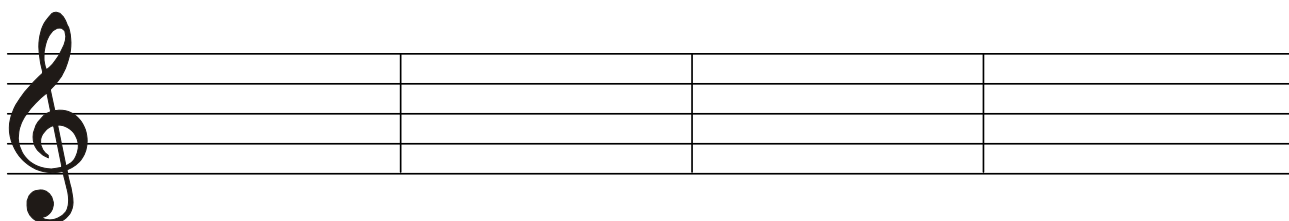
Do prázdných taktů zapiš předznamenání stupnic:

Ges dur

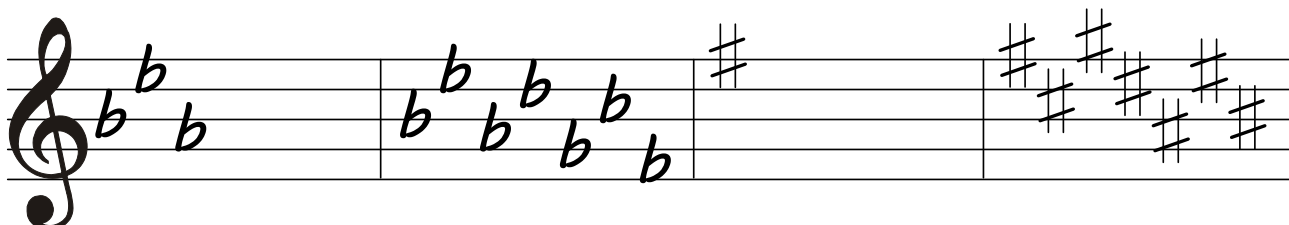
As dur

Des dur

Fis dur

Doplň názvy durových stupnic podle předznamenání:

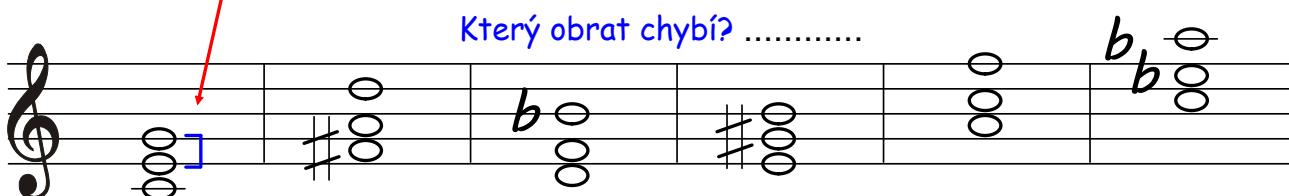
.....

.....

.....

.....

Vyhledej a označ v akordech malou tercii svorkou, akordy pojmenuj:

Který obrat chybí?

T₅

.....

.....

.....

.....

.....

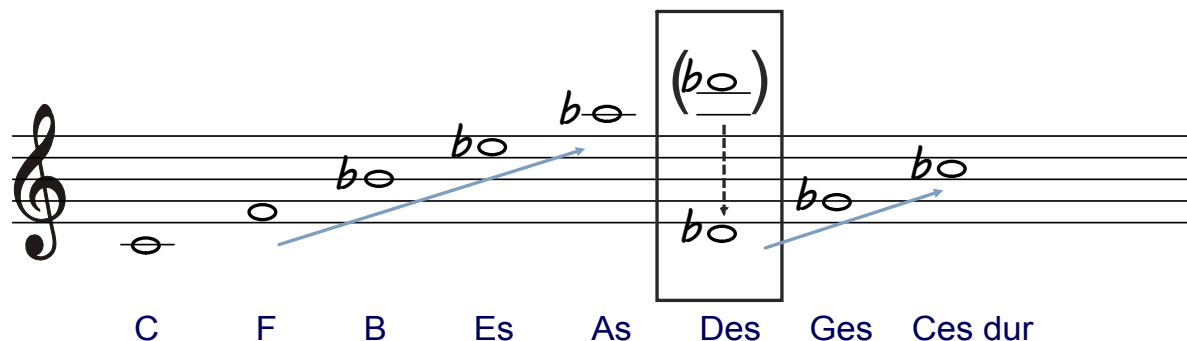
.....

Opakování ze 3. ročníku:

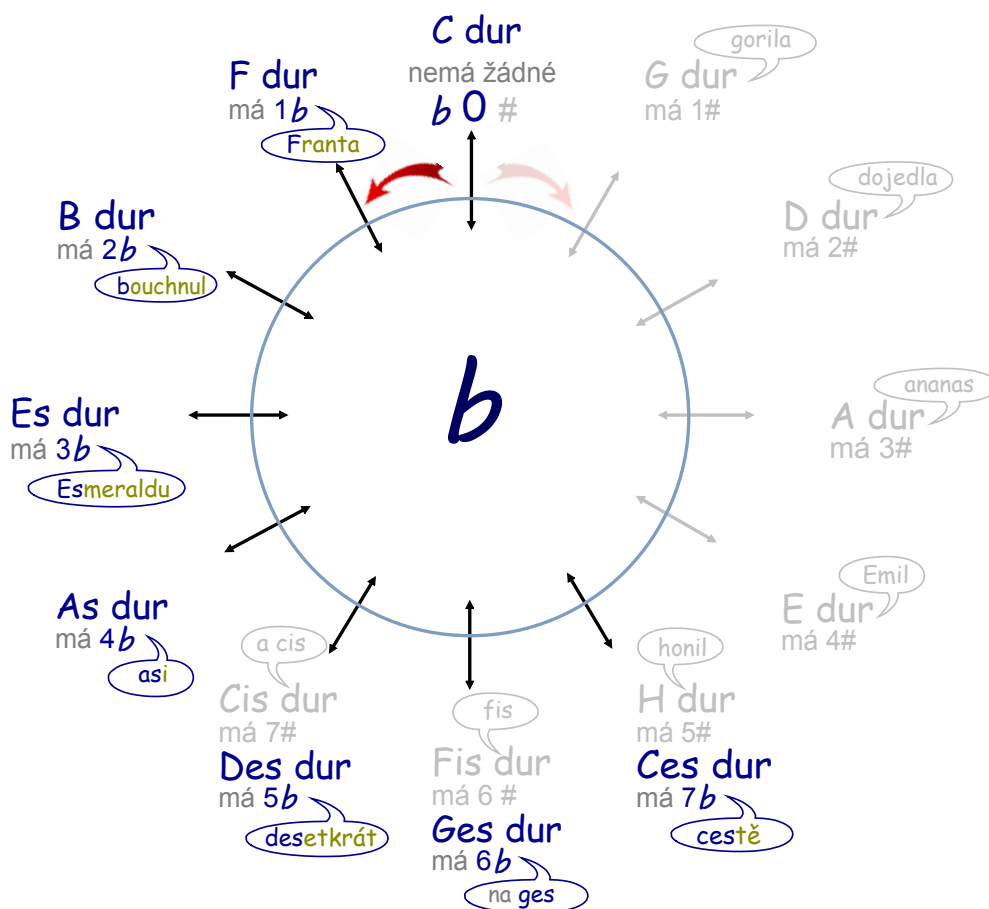
Kvartové uspořádání durových stupnic s béčky.

Seřadíme-li základní tóny (= první tón ze stupnice) stupnic s béčky podle toho, jak béček přibývá, vytvoříme řadu čistých kvart.

Toto pravidlo platí pro durové i mollové stupnice stejně.

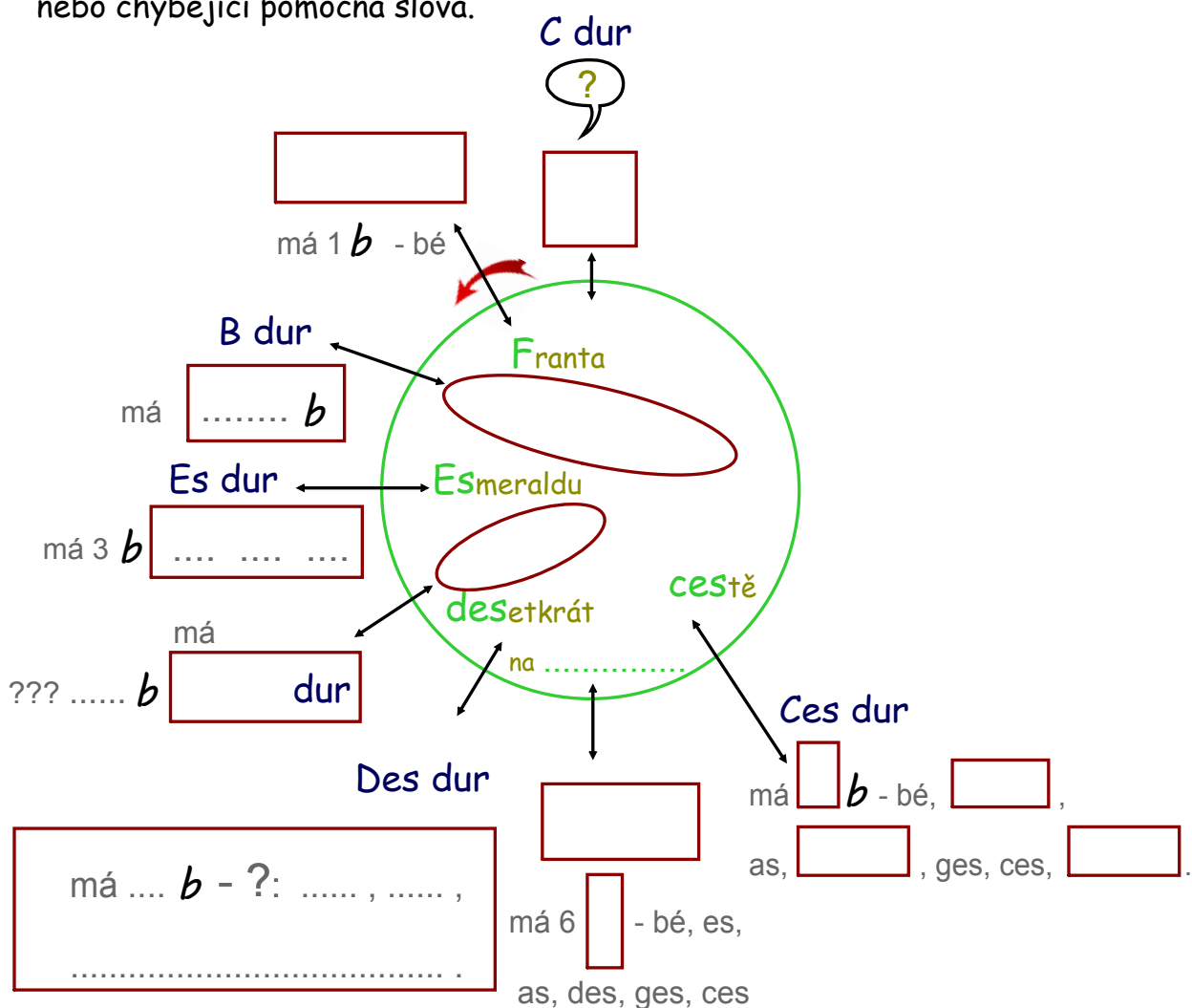
Pomůckou, která usnadňuje orientaci v uspořádání durových stupnic s béčky je **kvartový kruh**. Stupnice v něm postupují od základní stupnice C dur po čistých kvartách po směru hodinových ručiček. Každé další stupnici přibývá jedno béčko.

... procvič si kvartové uspořádání durových stupnic s béčky

Do prázdných políček doplň, co chybí:

dopiš název stupnice, dopiš posuvku, správné předznamenání, jména posuvek
nebo chybějící pomocná slova.

Doplň správně větu že:

- seřadíme-li základní tóny stupnic s béčky podle toho, jak béček přibývá,

vznikne řada čistých
(název intervalu)

Co jsme se naučili ve 3. ročníku:

zápis mollových stupnic s předznamenáním do 4 béček

Ze 3. ročníku už umíme zapsat mollové stupnice s předznamenáním do čtyř béček,
do čtyř křížků:

(d moll, g moll, c moll, f moll)

(e moll, h moll, fis moll, cis moll)

! nezapomeň, že názvy mollových stupnic označujeme malými písmeny !

Vzpomeneme si, že úplný zápis mollové stupnice obsahuje:

1) zápis předznamenání za houslovým klíčem

2) zápis 8 not podle jména stupnice

Jelikož zapisujeme mollovou stupnici 3 x: jako aiolskou, harmonickou a melodickou, nesmíme zapomenout zapsat předznamenání do každé notové osnovy zvlášť.

3) zápis akordů za stupnicí s označením T₅, T₆ a T₄⁶

Zápis akordů a jejich obrátů stačí zapsat jen u jedné z nich.

Nejčastěji je píšeme za stupnicí aiolskou.

4) pod každou notou její jméno

5) zápis hlavních stupňů T tónika, S subdominanta, D dominanta

Zápis hlavních stupňů stačí zapsat jen u jedné z nich.

Obvykle ke stupnici aiolské.

6) označení půltónů - **nepovinné**

Jistě jste si všimli, že půltóny v mollových stupnicích se stěhují podle toho, které stupně zvyšujeme.

V přehledu si připomeneme správný zápis předznamenání mollových stupnic do čtyř béček.

(zápis předznamenání je u mollových stupnic stejný, jako u durových)

a moll

d moll

g moll

c moll

f moll

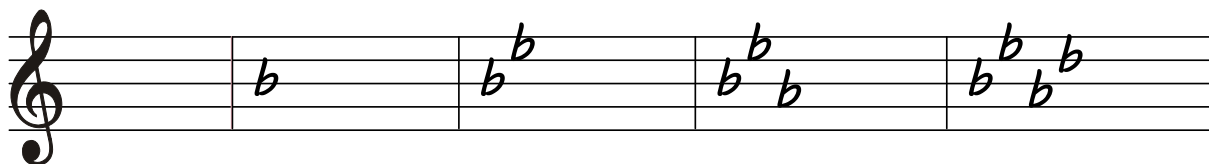
má 0 *b*

má 1 *b* - bé

má 2 *b* - bé, es,

má 3 *b* - bé, es,
as

má 4 *b* - bé, es,
as, des

0 <i>b</i>	1 <i>b</i>	2 <i>b</i>	3 <i>b</i>	4 <i>b</i>
a moll	d moll	g moll	c moll	f moll
	dej	Gustovi	cucat	fialkový

Jak jsme zapisovali mollové stupnice a akordy ve 3. ročníku:

zápis mollových stupnic a akordů s předznamenáním do 4 béček

Stupnice **d moll** aiolská má 1 béčko (bé)

označení púltónů není povinné

d₁ e₁ f₁ g₁ a₁ b_{é1} c₂ d₂ T₅ T₆ T₄⁶

T S D

d₁ e₁ f₁ g₁ a₁ b_{é1} cis₂ d₂

d moll harmonická

d₁ e₁ f₁ g₁ a₁ h₁ cis₂ d₂ d₂ c₂ b_{é1} a₁ g₁ f₁ e₁ d₁

d moll melodická

Stupnice **g moll** aiolská má 2 béčka (bé, es)

označení púltónů není povinné

g₁ a₁ b_{é1} c₂ d₂ es₂ f₂ g₂ T₅ T₆ T₄⁶

T S D

g₁ a₁ b_{é1} c₂ d₂ es₂ fis₂ g₂

g moll harmonická

g₁ a₁ b_{é1} c₂ d₂ e₂ fis₂ g₂ g₂ f₂ es₂ d₂ c₂ b_{é1} a₁ g₁

g moll melodická

Jak jsme zapisovali mollové stupnice a akordy ve 3. ročníku:

zápis mollových stupnic a akordů s předznamenáním do 4 béček

Stupnice **c moll aiolská** má 3 béčka (bé, es, as)

označení pŕltónů není povinné

c₁ d₁ es₁ f₁ g₁ as₁ bé₁ c₂ T₅ T₆ T₄⁶

c₁ d₁ es₁ f₁ g₁ as₁ h₁ c₂ c moll harmonická

c₁ d₁ es₁ f₁ g₁ as₁ h₁ c₂ c₂ bé₁ as₁ g₁ f₁ es₁ d₁ c₁ c moll melodická

Stupnice **f moll aiolská** má 4 béčka (bé, es, as, des)

označení pŕltónů není povinné

f₁ g₁ as₁ bé₁ c₂ des₂ es₂ f₂ T₅ T₆ T₄⁶

f₁ g₁ as₁ bé₁ c₂ des₂ e₂ f₂ f moll harmonická

f₁ g₁ as₁ bé₁ c₂ d₂ e₂ f₂ f₂ es₂ des₂ c₂ bé₁ as₁ g₁ f₁ f moll melodická

... procvič si zápis mollových stupnic a akordů s předznamenáním do 4b (1)

Doplň, že...

základní mollovou stupnicí bez předznamenání je stupnice moll,
- mollovou stupnicí zapisujeme jako:

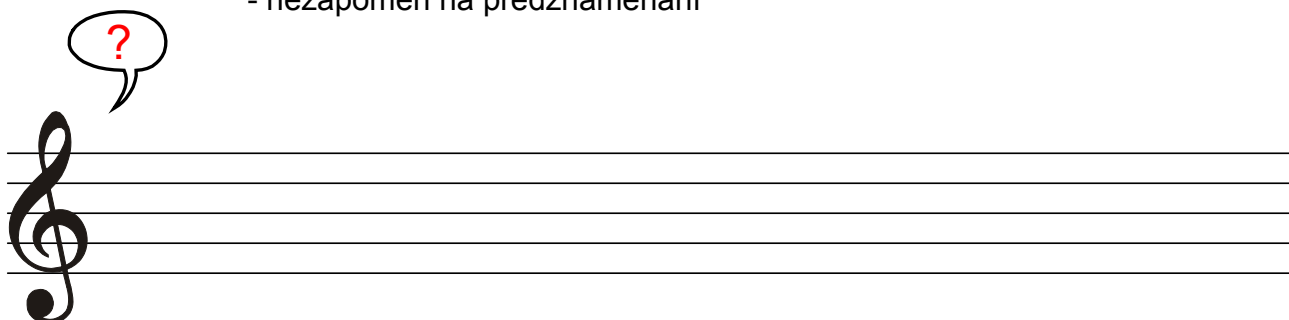
1. , bez zvýšených tónů

2. , nahoru i dolů zvyšujeme stupeň,

3. , nahoru zvyšujeme a stupeň,

dolů se zvýšené tóny

Zapiš (v celých notách) stupnici **d moll aiolskou**,
- nezapomeň na předznamenání

.....

Pod každou notu napiš její jméno:

Doplň: T₅

T₆

T₄⁶

Pojmenuj hlavní stupně:

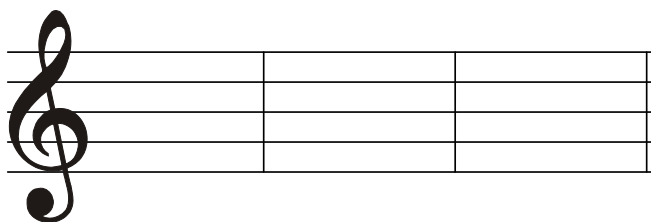
T

S

D

... procvič si zápis mollových stupnic a akordů s předznamenáním do 4b (2)

Zapiš (v celých notách) stupnici **g moll aiolskou**,
- nezapomeň na předznamenání,
- označ hlavní stupně

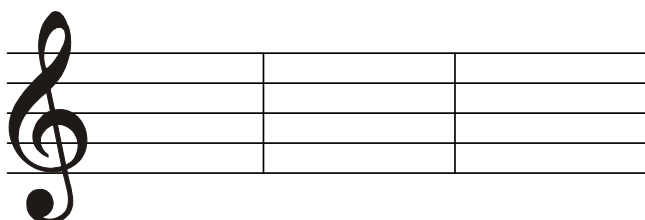
.....

Pod každou notu napiš její jméno:

Doplň: T₅

T₆

T₄⁶

Doplň jména tónů:

7. stupeň ze stupnice **g moll harmonické** vzestupné

6. stupeň ze stupnice **g moll melodické** vzestupné

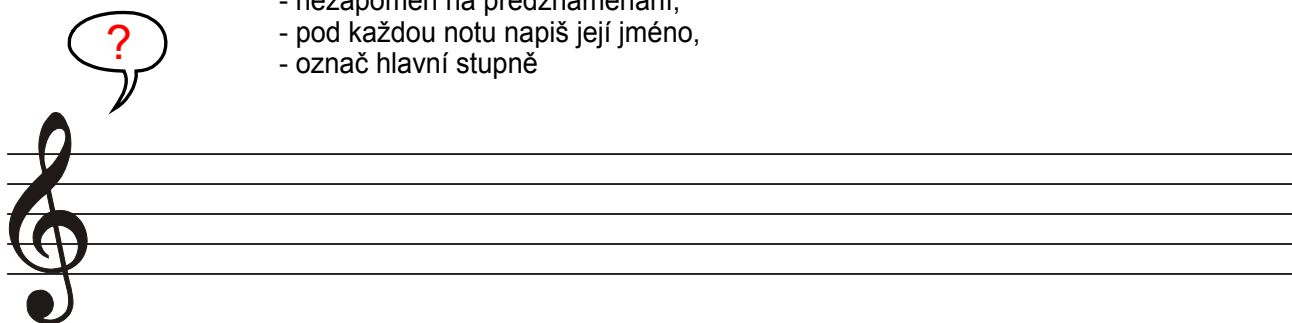
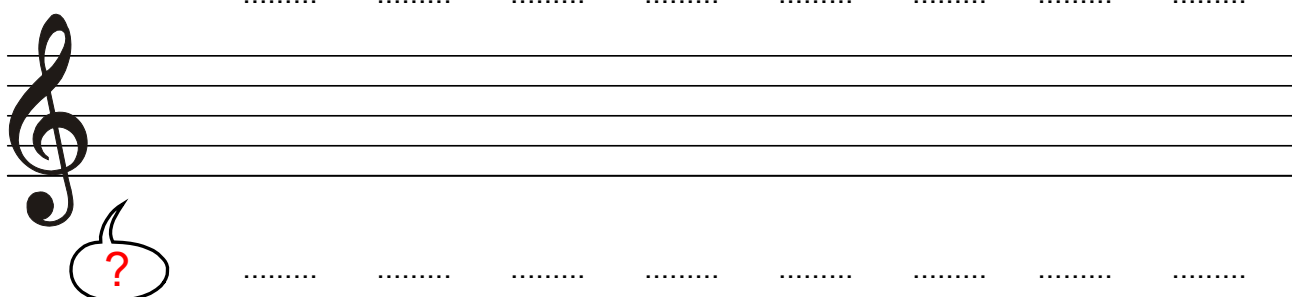
7. stupeň ze stupnice **g moll melodické** sestupné

6. stupeň ze stupnice **g moll harmonické** sestupné

... procvič si zápis mollových stupnic a akordů s předznamenáním do 4b (3)

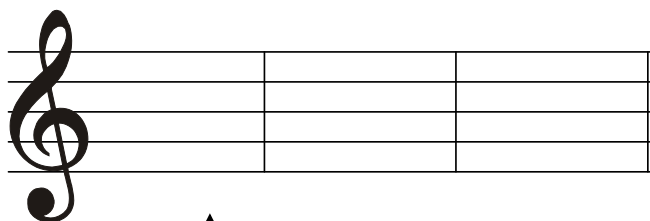
Zapiš (v celých notách) stupnici **c moll harmonickou**,

- nezapomeň na předznamenání,
- pod každou notu napiš její jméno,
- označ hlavní stupně

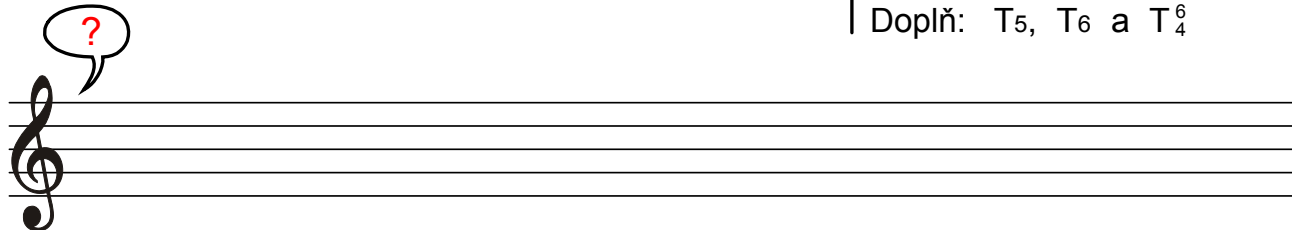
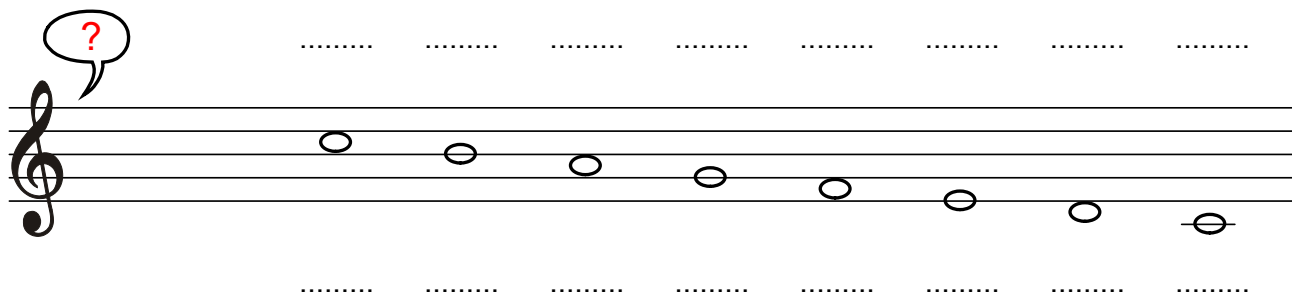

Dopiš (v celých notách)
stupnici **c moll melodickou** vzestupně,

- doplň posuvky ke správným tónům,
- nezapomeň na předznamenání,
- pod každou notu napiš její jméno
(jaké posuvky napíšeme směrem dolů?)

↑ Doplň: T₅, T₆ a T₄⁶

... procvič si zápis mollových stupnic a akordů s předznamenáním do 4b (4)

Zapiš (v celých notách) stupnici **f moll harmonickou**,

- nezapomeň na předznamenání,
- pod každou notu napiš její jméno,
- označ hlavní stupně

.....

Zapiš (v celých notách) stupnici **f moll melodickou**

.....

.....

Doplň:

T..... :

T..... :

T..... :

Intonace, solmizace a fonogestika

Vokální intonace vychází ze snahy zpívat podle notové předlohy.

Základem je správná intonace stoupající nebo klesající stupnicové řady.

K tomu nám pomohou solmizační slabiky.

Fonogestika

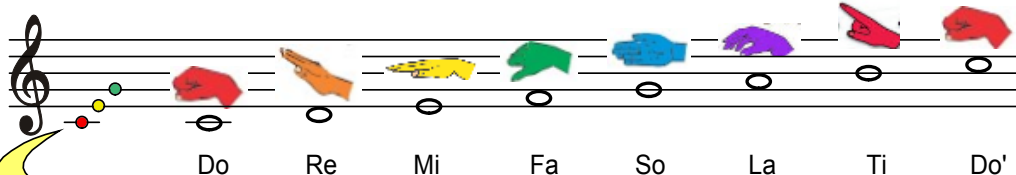
je znázornění melodických postupů pomocí různých znaků ruky.

Prostřednictvím **fonogestiky** vyjádříme různé výšky tónů v melodii.

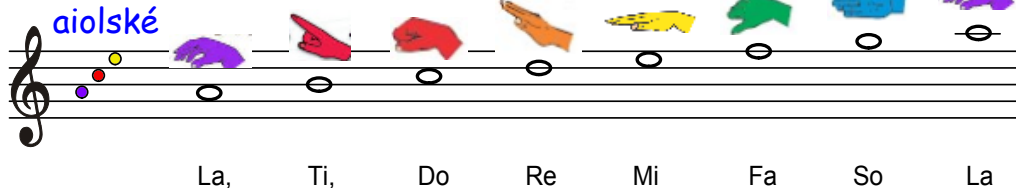
... procvič si intonaci durové řady

Předznamenání ani tónina nejsou důležité, intonujeme v jakékoliv durové tónině.

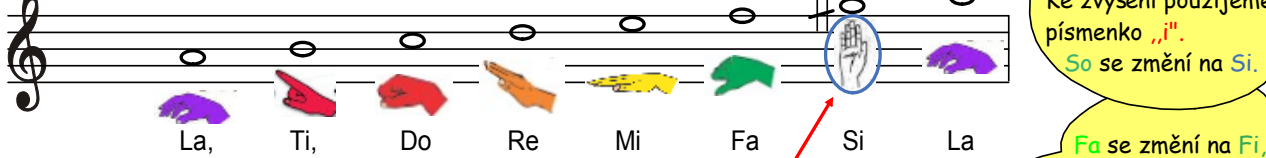

... procvič si intonaci mollové řady

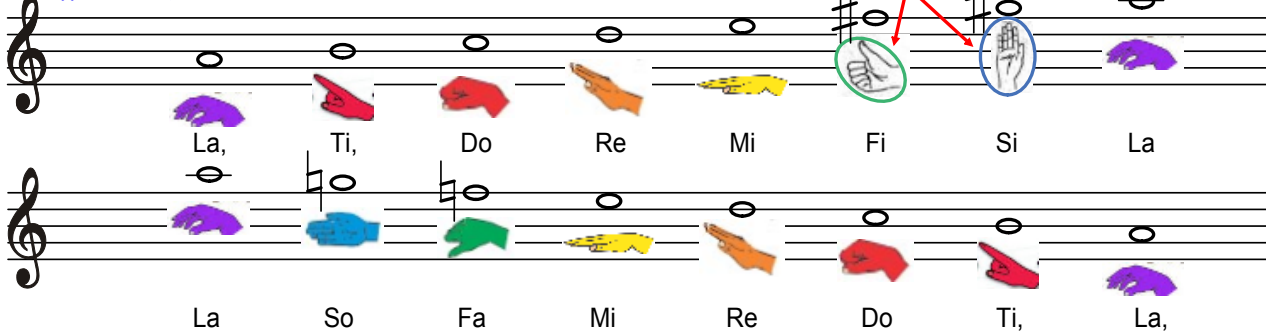
Předznamenání ani tónina nejsou důležité, intonujeme v jakékoliv mollové tónině.

harmonické

melodické

Wolfgang Amadeus Mozart

(1756 - 1791)

- narodil se v rakouském městě Salzburg. První hudební ziskal u svého otce, vynikajícího hudebníka.
- Od tří let hrál na klavír a cembalo, o rok později hrál i na housle. Už jako pětiletý skládá vlastní jednoduché skladby. V šesti letech koncertuje se svou starší sestrou Nannerl ve významných evropských městech.
- V dospělosti působil jako svobodný umělec ve Vídni.
- Navštívil dvakrát Prahu. Poprvé při příležitosti prvního, úspěšného provedení opery **Don Giovanni**.
- Poslední roky svého života prožil opuštěný, zemřel ve věku 35 let ve Vídni.
- Je pochován ve společném hrobě pro chudé.

Dílo:

- napsal přes 40 symfonií, koncerty, komorní hudbu, opery.
- Nejznámější jsou symfonie: **Pražská** nebo **Jupiter**,
- z komorní hudby je populární serenáda **Malá noční hudba**,

z oper -

Don Giovanni,
Figarova svatba,
Kouzelná flétna.

W. A. Mozart

Melodické ozdoby I

Melodii tvoří různě dlouhé a vysoké tóny.

Jsou uspořádány a spojovány tak, aby se daly zahrát nebo zazpívat. Podle jejich uspořádání může být melodie jednoduchá nebo složitá; pokud vyjadřuje náladu, je veselá nebo smutná. Na závěr mívá hudebně přesvědčivé zakončení.

Někteří skladatelé melodii zdobí ještě drobnými melodickými tóny, kterým říkáme - **m e l o d i c k é o z d o b y** -

Jsou to vedlejší „okrasné“ tóny nebo skupinky tónů, které doplňují hlavní melodii.

Najdeme je v některých skladbách pro hudební nástroje, které mají slabý nebo krátce znějící tón (např. cembalo nebo loutna, kytara), a tím pomáhají k prodloužení zvuku.

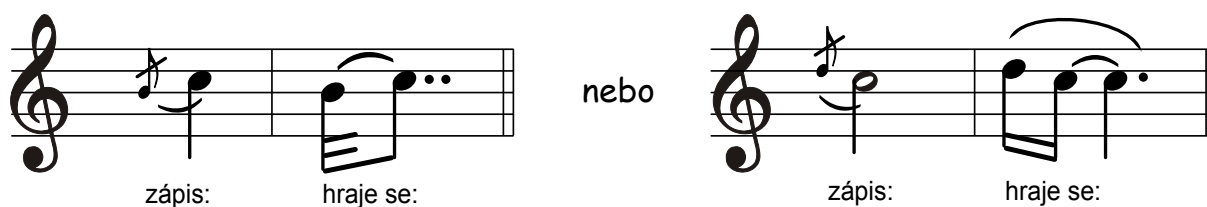
Melodické ozdoby se označují jako malé noty se zvláštními značkami.

Nejvíce používané jsou:

- příraz, skupinka, nátryl, náraz, obal a trylek.

1. Příraz - je krátká nota před notou hlavní. Nejčastěji její spodní nebo vrchní sekunda. Přízvuk zůstává na tónu hlavním.

Značí se malou přeškrtnutou osminovou notou, připojenou k hlavní notě obloučkem.

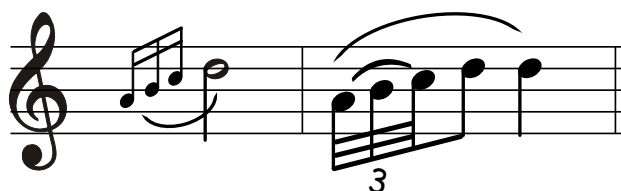

2. Skupinka - je několik krátkých not před notou hlavní.

Značí se obvykle šestnáctinovými notami, ale často se hrají rychleji.

Tóny skupinky jsou nepřízvučné, přízvuk zůstává na hlavním tónu.

Nota hlavní se tím zkracuje a skupinka se zahraje přesně na dobu, kdy má začít.

3. Nátryl - je krátký trylek. Přízvučný hlavní tón se vystřídá s vrchní sekundou

(tj. vedlejší vyšší notou) **a vrací se zpět.** Značí se vlnovkou.

Někdy bývá vrchní tón posunutý posuvkou, která se zapíše nad značku nátrylu.

The first system of musical notation consists of six measures. The first measure is a whole note G4 with a wavy line above it, labeled 'zápis:'. The second measure is a half note G4 and a half note A4 beamed together, with an accent (>) above the G, labeled 'hraje se:'. The third measure is a whole note F#4 with a wavy line above it, labeled 'zápis:'. The fourth measure is a half note F#4 and a half note G4 beamed together, with an accent (>) above the F#, labeled 'hraje se:'. The fifth measure is a whole note A4 with a sharp sign (#) above it, labeled 'zápis:'. The sixth measure is a half note A4 and a half note B4 beamed together, with an accent (>) above the A, labeled 'hraje se:'. The system ends with a double bar line.

4. **Náraz (mordent)** - je opak nátrylu. **Hlavní tón se vystřídá se spodní sekundou**

(tj. vedlejší nižší notou) **a vrací se zpět**. Značí se vlnovkou a přeškrtnutou svislou

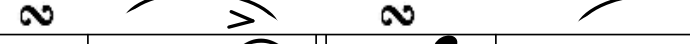
čárou. Někdy bývá spodní tón posunutý posuvkou, která se запиše pod značku nárazu.

zapis: hraje se: zapis: hraje se: zapis: hraje se:

5. Obal - je podobný skupince. Hlavní tón se „obalí“ vrchním a spodním tónem.

Obal označujeme položeným písmenem „S“ nad notou nebo za notou.

Nejčastěji bývá v notách rozepsaný.

zápis: hraje se: zápis: hraje se:

6. Trylek - je rychlé a pravidelné střídání hlavního tónu s vrchní velkou nebo malou sekundou. Označuje se značkou „tr“ a připojenou vlnovkou.

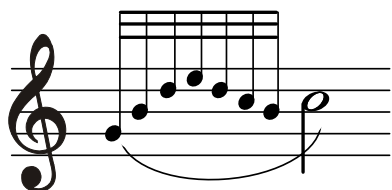
zápis: hraje se:

The image shows musical notation for two parts. The first part, labeled 'zápis:', is written on a single staff with a treble clef and contains a single half note. The second part, labeled 'hraje se:', is written on a grand staff (treble and bass clefs) and contains a sequence of eighth notes, with some notes beamed together in groups of four.

... procvič si melodické ozdoby

1. Doplň názvy melodických ozdob:

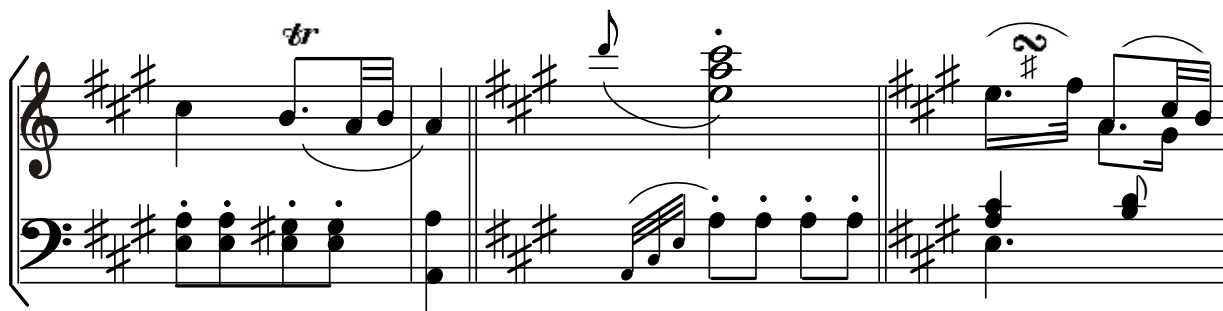

2. Z těchto melodických ozdob vyber jednu a popiš, jak se hraje:

.....

.....

3. Zakroužkuj melodické ozdoby:

zápis mollových stupnic s předznamenáním do 7 béček

Připomeňme si, že ...

... už umíme zapsat mollové stupnice s předznamenáním do čtyř béček
do čtyř křížků:

(d moll, g moll, c moll, f moll)

(e moll, h moll, fis moll, cis moll)

! nezapomeň, že názvy mollových stupnic označujeme malými písmeny !

- 1) zápis předznamenání za houslovým klíčem,
- 2) zápis 8 not podle jména stupnice,
- 3) označení půltónů svorkou - **nepovinné!**
- 4) zápis akordu za stupnicí s označením T5,
- 5) zápis obrátů T5 = T6 a T₄⁶,
- 6) jména not pod každou notou stupnice,
- 7) zápis hlavních stupňů: tónika, subdominanta a dominanta (T, S, D).

V přehledu si připomeneme správný zápis předznamenání stupnic s křížky.

a moll

má 0 *b*

d moll

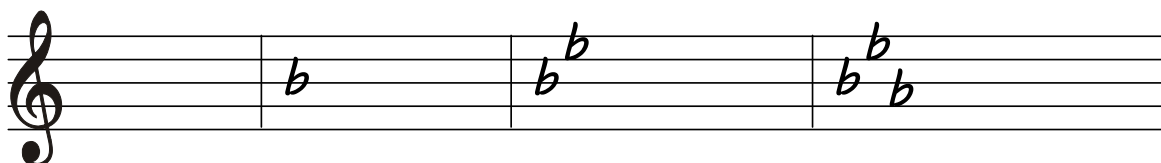
má 1 *b* - bé

g moll

má 2 *b* - bé, es

c moll

má 3 *b* - bé, es, as

f moll

má 4 *b* - bé, es,
as, des

b moll

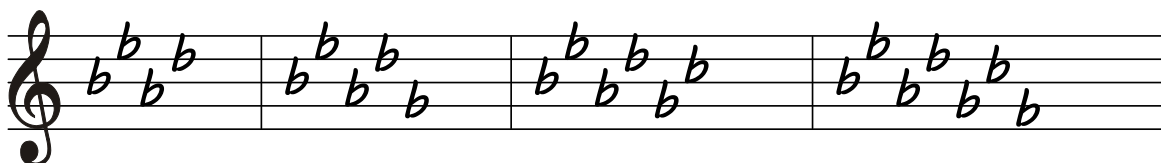
má 5 *b* - bé, es,
as, des, ges

es moll

má 6 *b* - bé, es,
as, des, ges, ces

as moll

má 7 *b* - bé, es,
as, des, ges, ces, fes

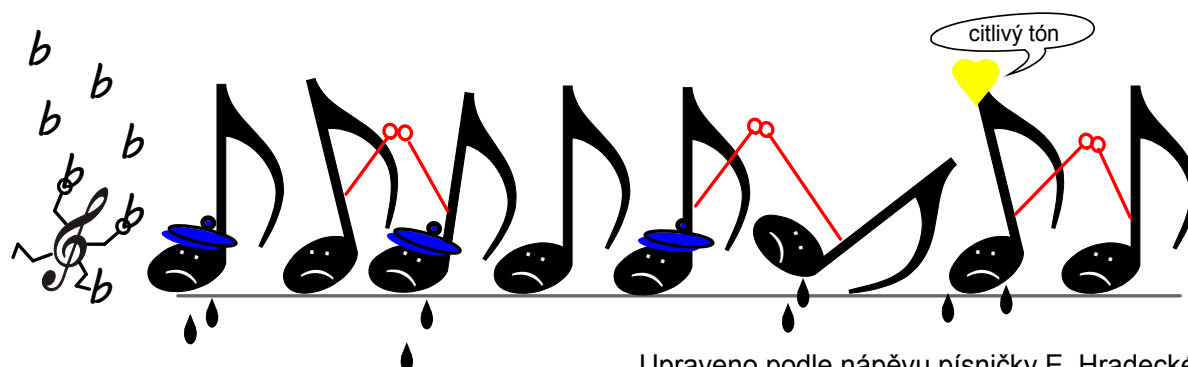

0 <i>b</i>	1 <i>b</i>	2 <i>b</i>	3 <i>b</i>	4 <i>b</i>	5 <i>b</i>	6 <i>b</i>	7 <i>b</i>
a moll	d moll	g moll	c moll	f moll	b moll	es moll	as moll
	dej	Gustovi	cucat	fialkový	bombón	es	as

Jak si zapamatovat pořadí mollových stupnic

Pomůže nám říkadlo nebo písnička?

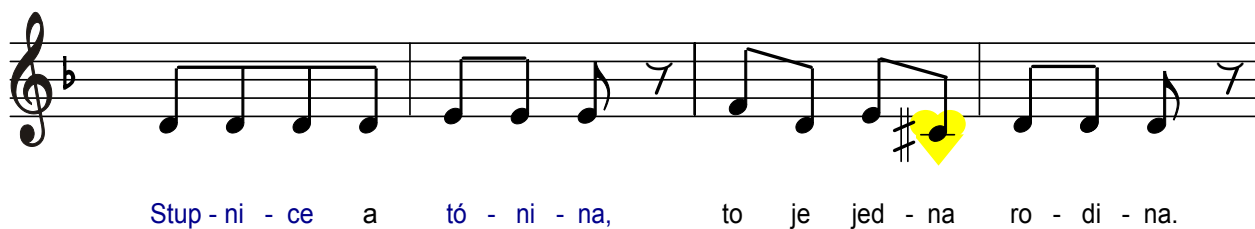
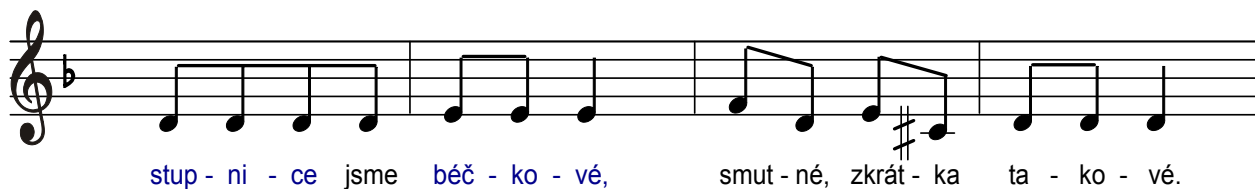
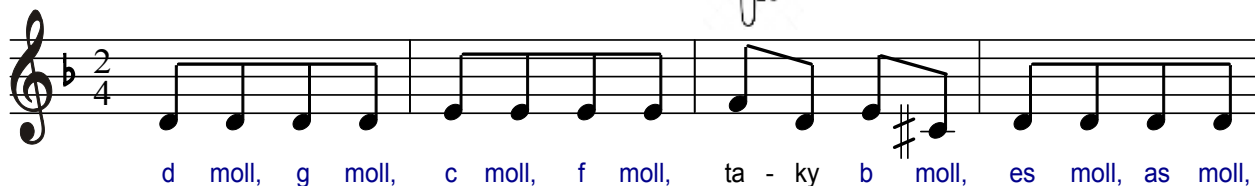
	dej	Gustovi	cucat	fialkový	bombón	es	as
a moll	d moll	g moll	c moll	f moll	b moll	es moll	as moll
0 b	1 b	2 b	3 b	4 b	5 b	6 b	7 b

V jaké tónině je písnička?

Upraveno podle nápěvu písničky E. Hradeckého
To je on, malý slon

Je v tónině moll

... opakuj si zápis předznamenání
mollových i durových stupnic

Dopiš předznamenání nebo název stupnice:

Diagram illustrating the construction of triads for F major and C minor:

- F major (F dur):** The first staff shows the F major triad (F4, A4, C5) on a treble clef. The second staff shows the C minor triad (C4, E♭4, G4) on a treble clef.
- C minor (c moll):** The third staff shows the C minor triad (C4, E♭4, G4) on a treble clef. The fourth staff shows the F major triad (F4, A4, C5) on a treble clef.

Do prázdných taktů zapiš předznamenání stupnic:

Diagram illustrating the relationship between the German names of the twelve major and minor scales and their corresponding notes on a treble clef staff.

The staff is divided into four measures, each containing a whole note. The notes and their corresponding German names are:

- Measure 1: C (Ces dur)
- Measure 2: D (Des dur)
- Measure 3: E (Es moll)
- Measure 4: F (Fes moll)

The German names are written above the staff, and the corresponding notes are written below the staff.

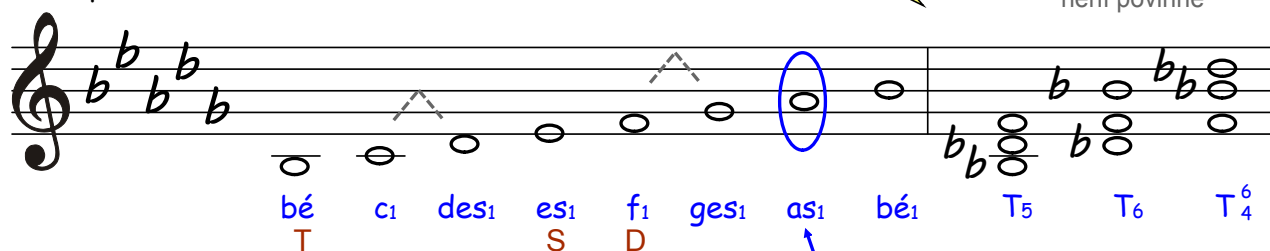
Zápis mollových stupnic a akordů s předznamenáním od 5 do 7 béček

Stupnice **b moll** má 5 béček
(bé, es, as, des, ges)

Stupnice **b moll aiolská** zní stejně vzestupně i sestupně, proto ji stačí zapsat jen nahoru.

Stupnice **b moll aiolská**

označení půltónů není povinné

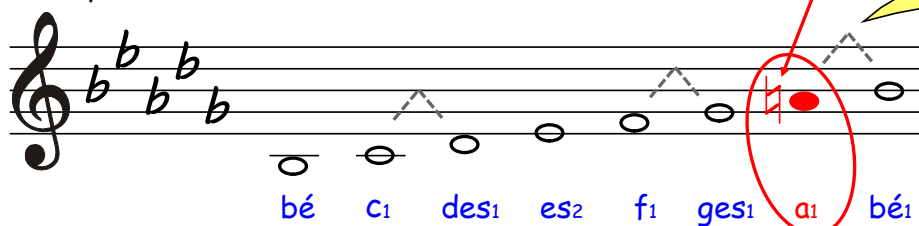

Nezvýšený sedmý stupeň ve stupnici **b moll aiolské** je **as**.

V **harmonické** stupnici zvýšíme o půl tónu 7. tón **as** na **a**

! odrážkou !

Stupnice **b moll harmonická**

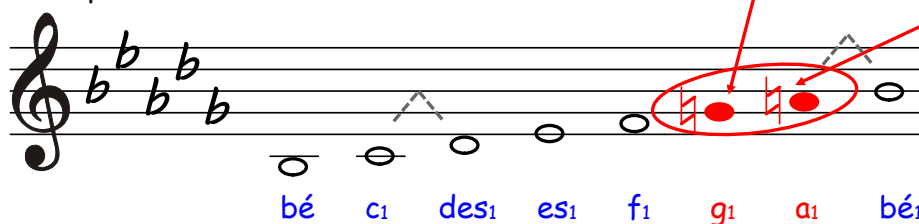
Stupnice **b moll harmonická** zní stejně vzestupně i sestupně, proto ji stačí zapsat jen nahoru.

Nezvýšený šestý a sedmý stupeň ve stupnici **b moll aiolské** tvoří tóny **ges** a **as**.

V **melodické** stupnici vzestupně zvýšíme: 6. tón **ges** na **g** a 7. tón **as** na **a**

! oba odrážkou !,

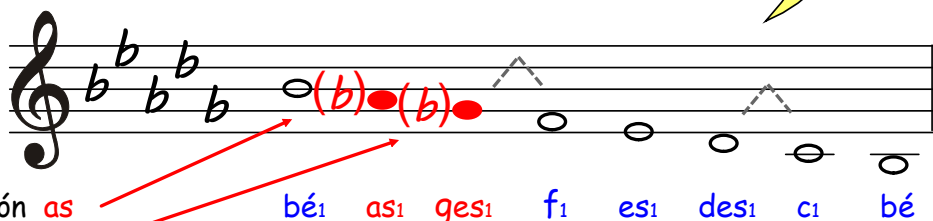
Stupnice **b moll melodická**

Stupnici **b moll melodickou** musíme zapsat oběma směry.

Sestupně se zvýšené tóny sníží,
tón **a** se vrátí zpět na tón **as**

a **g** zpět na **ges**.

Zápis mollových stupnic a akordů s předznamenáním od 5 do 7 béček

Stupnice **es moll** má 6 béček
(bé, es, as, des, ges, ces)

Stupnice **es moll** aiolská zní stejně vzestupně i sestupně, proto ji stačí zapsat jen nahoru.

Stupnice **es moll** aiolská

označení půltónů není povinné

es₁ f₁ ges₁ as₁ bé₁ ces₂ des₂ es₂ T₅ T₆ T₄⁶

Nezvýšený sedmý stupeň ve stupnici **es moll aiolské** je **des**.

V **harmonické** stupnici zvýšíme o půl tónu 7. tón **des** na **d**

Stupnice **es moll** harmonická

es₁ f₁ ges₁ as₁ bé₁ ces₂ d₂ es₂

! odrážkou !

Stupnice **es moll** harmonická zní stejně vzestupně i sestupně, proto ji stačí zapsat jen nahoru.

Nezvýšený šestý a sedmý stupeň ve stupnici **es moll aiolské** tvoří tóny **ces** a **des**.

V **melodické** stupnici vzestupně zvýšíme: 6. tón **ces** na **c** a 7. tón **des** na **d**

Stupnice **es moll** melodická

es₁ f₁ ges₁ as₁ bé₁ c₂ d₂ es₂

! oba odrážkou !,

Stupnici **es moll** melodickou musíme zapsat oběma směry.

Sestupně se zvýšené tóny sníží,

tón **d** se vrátí zpět na tón **des**

a **c** zpět na **ces**.

es₂ des₂ ces₁ bé₁ as₁ ges₁ f₁ es₁

Zápis mollových stupnic a akordů s předznamenáním od 5 do 7 křížků

Stupnice **as moll** má 7 béček
(bé, es, as, des, ges, ces, fes)

Stupnice **as moll aiolská** zní stejně vzestupně i sestupně, proto ji stačí zapsat jen nahoru.

označení půltónů není povinné

Stupnice **as moll aiolská**

as₁ bé₁ ces₂ des₂ es₂ fes₂ ges₂ as₂ T₅ T₆ T₄⁶

Nezvýšený sedmý stupeň ve stupnici **as moll aiolské** je **ges**.

V **harmonické** stupnici zvýšíme o půl tónu 7. tón **ges** na **g**

Stupnice **as moll harmonická**

as₁ bé₁ ces₂ des₂ es₂ fes₂ g₂ as₂

Stupnice **as moll harmonická** zní stejně vzestupně i sestupně, proto ji stačí zapsat jen nahoru.

V **melodické** stupnici vzestupné zvýšíme: 6. tón **fes** na **f** a 7. tón **ges** na **g** ! odrážkou !,

Stupnice **as moll melodická**

as₁ bé₁ ces₂ des₂ es₂ f₂ g₂ as₂

Stupnici **as moll melodickou** musíme zapsat oběma směry.

Sestupně se zvýšené tóny sníží,
tón **g** se vrátí zpět na tón **ges**

a **f** zpět na **fes**.

as₂ ges₂ fes₂ es₂ des₂ ces₂ bé₁ as₁

... procvič si zápis mollových stupnic a akordů s předznamenáním od 5 do 7b (1)

Zapiš (v celých notách) stupnici **b moll aiolskou**,

- nezapomeň na předznamenání, pod každou notu napiš její jméno,
- označ hlavní stupně

.....

Doplň:

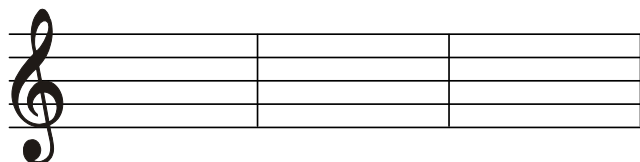
T₅ ↓

T₆ ↓

T₄⁶ ↓

Do stupnice **b moll harmonické**

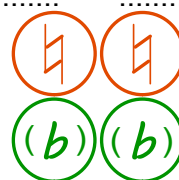
- doplň předznamenání a posuvku z kroužku přiřaď ke správné notě,
- pod každou notu napiš její jméno

.....

Dopiš stupnici **b moll melodickou**,

- doplň předznamenání a posuvky z kroužků přiřaď ke správným notám,
- pod každou notu napiš její jméno

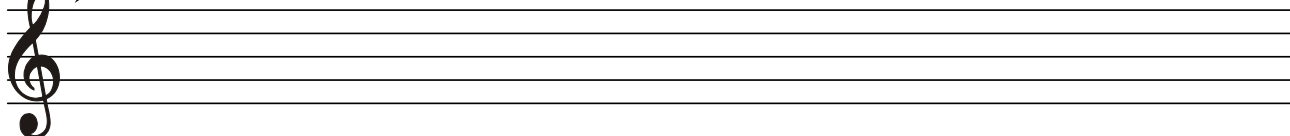
.....

.....

... procvič si zápis mollových stupnic a akordů s předznamenaním od 5 do 7^b (2)

Zapiš (v celých notách) stupnici **es moll aiolskou**,

- nezapomeň na předznamenaní, pod každou notu napiš její jméno,
- označ hlavní stupně

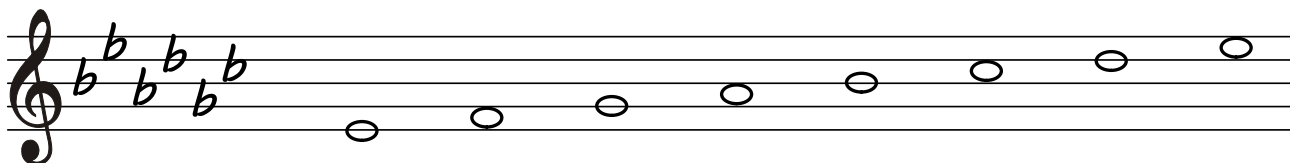
Doplň:

T₅ ↓

T₆ ↓

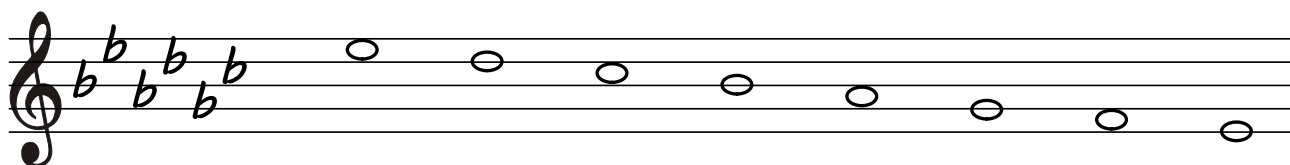
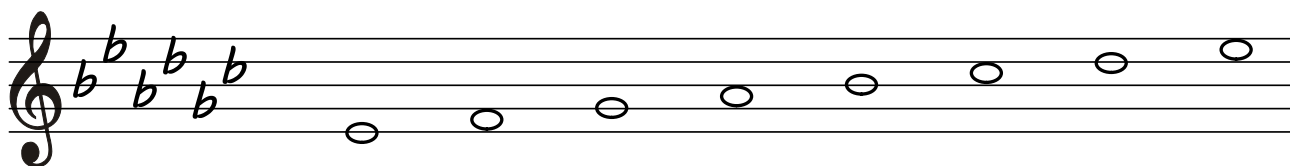
T₄⁶ ↓

V **es moll harmonické** přiřaď
posuvku z kroužku ke správné notě,
- pod každou notu napiš její jméno

Do stupnice **es moll melodické**,

- doplň posuvky z kroužků ke správným notám,
- pod každou notu napiš její jméno

... procvič si zápis mollových stupnic a akordů s předznamenaním od 5 do 7^b (3)

Zapiš (v celých notách) stupnici **as moll aiolskou**,

- nezapomeň na předznamenaní, pod každou notu napiš její jméno,
- označ hlavní stupně

.....

Doplň:

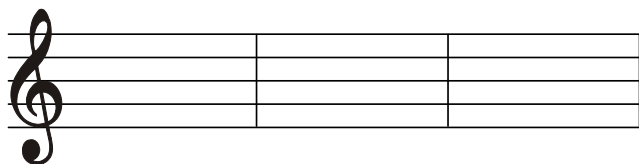
T₅ ↓

T₆ ↓

T₄⁶ ↓

Zapiš stupnici **as moll harmonickou**

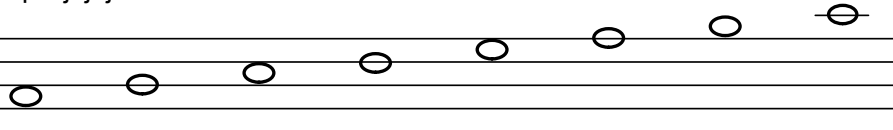
- doplň předznamenaní a posuvku z kroužku přiřaď ke správné notě,
- pod každou notu napiš její jméno

.....

Dopiš stupnici **as moll melodickou**,

- doplň předznamenaní a přiřaď posuvky z kroužků ke správným notám,
- pod každou notu napiš její jméno

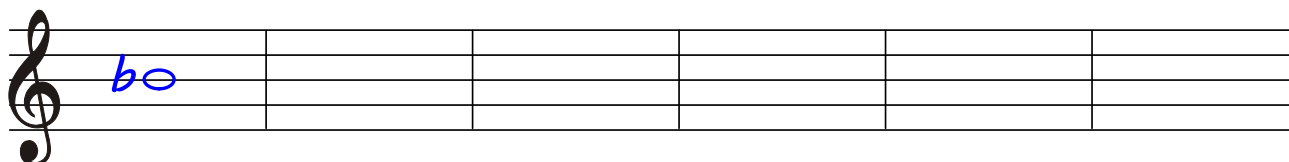

.....

.....

... procvič si stupně ve stupnicích

Zapiš v celých notách stupně z daných durových stupnic:

4. stupeň
v F dur

5. stupeň
v Des dur

2. stupeň
v As dur

7. stupeň
v Ges dur

6. stupeň
v B dur

3. stupeň
v Ces dur

bé

.....

.....

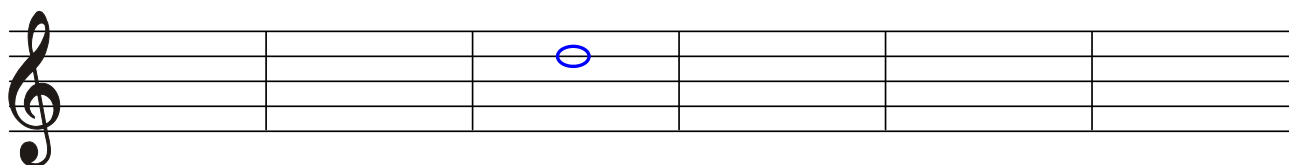
.....

.....

.....

.....

Zapiš v celých notách stupně z daných mollových stupnic:

7. stupeň
v f moll
melodické
vzestupné

6. stupeň
v d moll
aiolské

5. stupeň
v g moll
aiolské

6. stupeň
v c moll
harmonické

7. stupeň
v b moll
aiolské

6. stupeň
v as moll
melodické
sestupné

.....

.....

.....

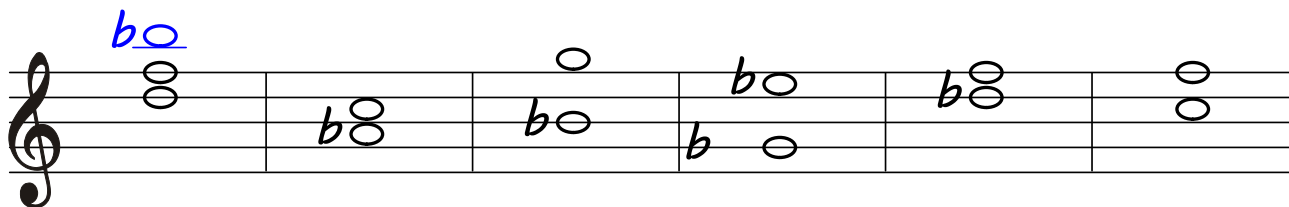
.....

.....

.....

... procvič si akordy dur a moll

Doplň chybějící noty v akordech:

B: T₆

As: T₅

Es: T₄⁶

es: T₆

b: T₅

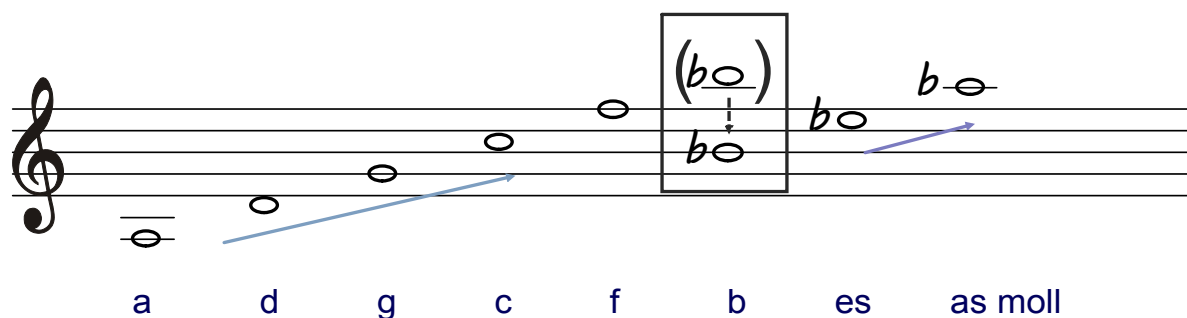
f: T₄⁶

Opakování ze 3. ročníku:

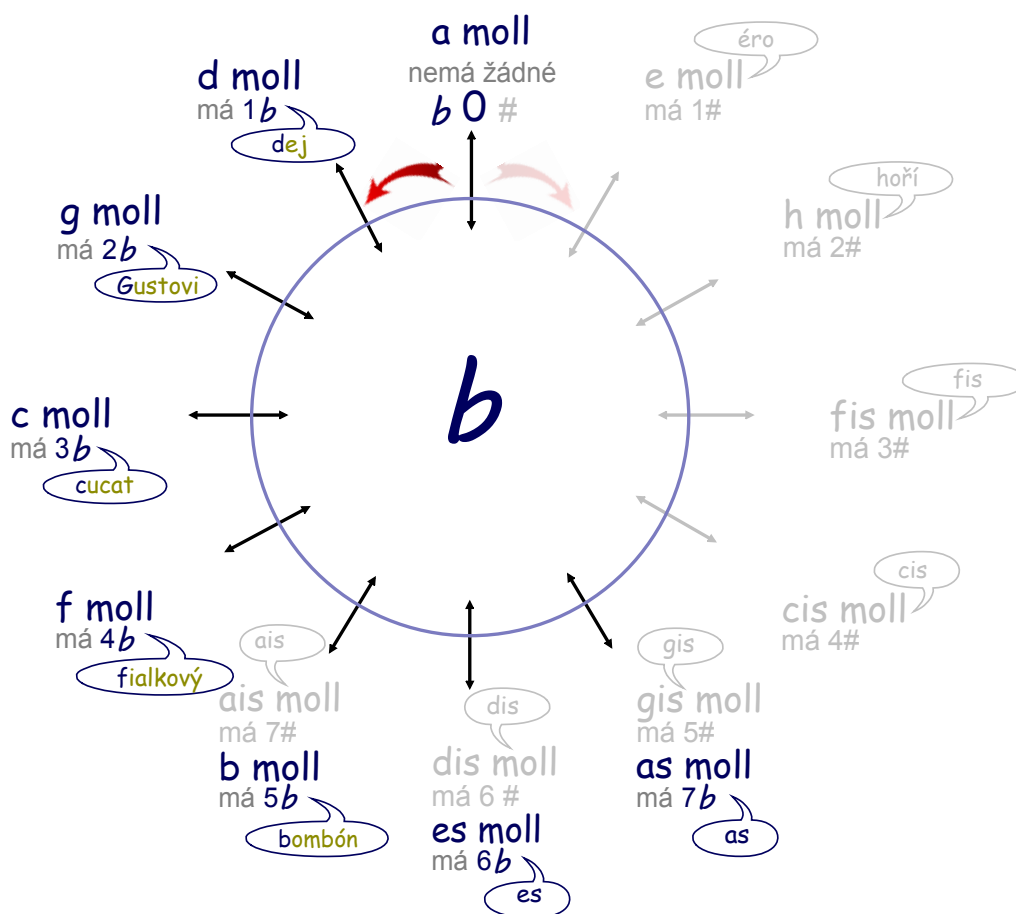
Kvartové uspořádání mollových stupnic s béčky.

Seřadíme-li základní tóny (= první tón ze stupnice) stupnic **s béčky** podle toho, jak béček přibývá, vytvoříme řadu **čistých kvart**.

Toto pravidlo platí pro mollové i durové stupnice stejně.

Pomůckou, která usnadňuje orientaci v uspořádání mollových stupnic s béčky je **kvartový kruh**. Stupnice v něm postupují od základní stupnice a moll po čistých kvartách po směru hodinových ručiček. Každé další stupnici přibývá jedno béčko.

... procvič si kvartové uspořádání mollových stupnic s béčky

Sestav kvartový kruh
mollových stupnic s béčky:

- doplň název stupnice,
- přiřaď správné předznačení,
- doplň pomocná slova

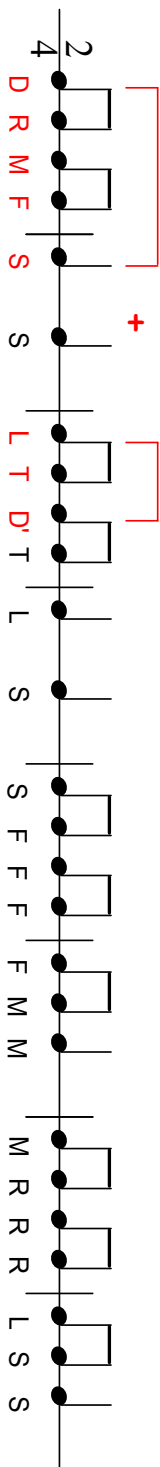
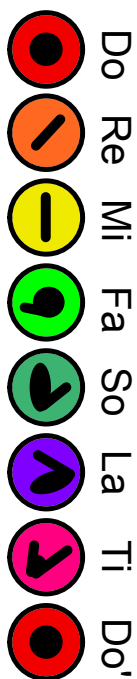
Doplň správně větu, že:

- seřadíme-li
základní tóny stupnic s béčky
podle toho, jak béček přibývá, vznikne řada čistých
(název intervalu)

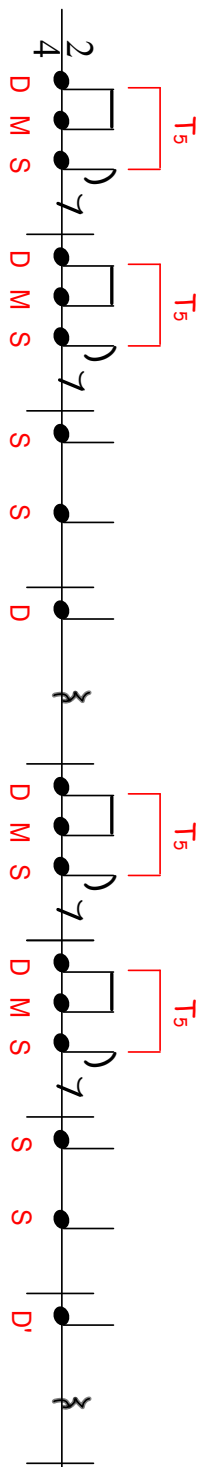
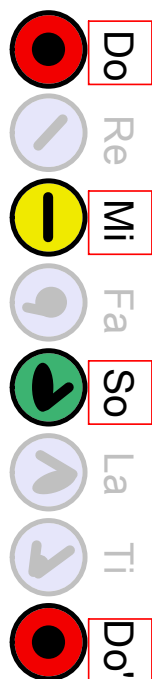
... procvič si solmizaci a fonogestiku v písničce

Pomocí solmizace a fonogestiky můžeme intonovat melodii, aniž bychom potřebovali notovou osnovu. Stačí nám jen rytmický zápis a slabiky. Pokuste si zazpívat podle nich.

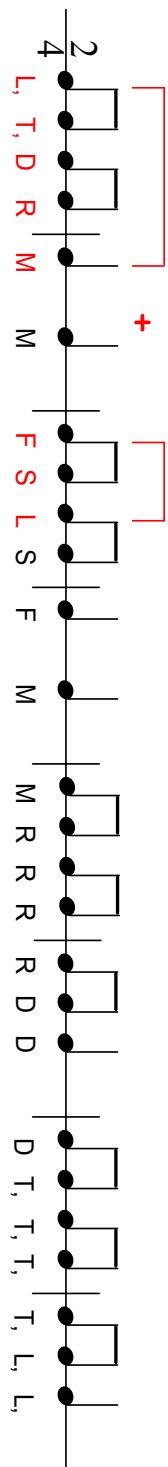
durová řada:

durový kvintakord:

mollová řada:
aiolská

... procvič si solmizaci a fonogestiku v písničce

Pomocí solmizace a fonogestiky můžeme intonovat melodie v mollové tónině harmonické i melodické. Pro zvýšení 6. a 7. stupně použijeme nové slabiky a znaky fonogestiky. Každou mollovou řadu zpíváme od spodní slabiky **La**. Zvýšený 6. stupeň **Fa** změníme na **Fi**, zvýšený 7. stupeň **So** změníme na **Si**.

mollová tónina:
harmonická

La, Ti, Do Re Mi Fa Si La

mollová tónina:
melodická

La, Ti, Do Re Mi Fi Si La La So Fa Mi Re Do Ti, La,

mollový kvintakord:

La, Ti, Do Re Mi Fa So La

Transpozice melodie.

Transpozice v hudbě je přesun melodie z jedné tóniny do tóniny druhé.

Noty v notové osnově změní své místo, intervalové vzdálenosti mezi jednotlivými tóny zůstanou stejné. Všechny tóny se přesouvají o stejnou vzdálenost, o stejný interval.

Musíme ale změnit předznamenání, protože se změnila tónina.

Takové přesouvání známe už dlouho. Zapišeme-li stupnici C dur od jiného tónu se správným předznamenáním, transponovali jsme, tj. přenesli stejnou „melodii“ stupnice jinam. To samé platí i pro stupnice mollové. Stupnici a moll se stejným tónovým uspořádáním přeneseme do jiné tóniny. Stupnice bude začínat jiným tónem, bude mít jiné předznamenání, ale intervalové vzdálenosti mezi tóny zůstanou stejné.

Melodii durovou můžeme transponovat jen do tóniny durové, mollovou do tóniny mollové. Pokud bychom transponovali z dur do moll nebo naopak, změnili bychom charakter melodie.

Transpozici nejčastěji používáme pro přepis písně do jiné hlasové polohy
K tomu musíme ale bezpečně znát správná předznamenání všech stupnic!

Příklad transpozice písničky Ovčáci, čtveráci z C dur ...

1. 2. 3.

4. 5.

... do G dur

1. 2. 3.

4. 5.

... procvič si transpozici melodie (1)

1. 2. 3. 4. 5. 6.

7. 8. 9. 10. 11. 12.

13. 14.

1. Transponuj písničku **Vyletěla holubička** z C dur o tři tóny výše.
2. V obou písničkách vyhledej a označ interval čistá kvarta.
3. Melodii transponujeme do tóniny dur.

1. 2.

3. 4. 5. 6.

7. 8.

9. 10. 11.

12. 13. 14.

... procvič si transpozici melodie (2)

1. Písnička
Chovejte mě má matičko
je v tónině:

Poznej interval ?

2. Transponuj písničku do F dur

.....

3. Doplň název tónu, kterým bude písnička začínat:

..... ?

Co jsme se naučili ve 3. ročníku:

stupnice stejnojmenné a paralelní

Víme, že: - **stupnice** - jsou rozděleny (podle tónorodu) na dvě skupiny:
durové a mollové.

Jiné je rozdělení stupnic na:

stejnojmenné a paralelní.

Stejnojmenné stupnice

C dur **c moll aiolská**

Diagram showing the notes of C major (C, D, E, F, G, A, B, C) and C minor (C, D, E^b, F, G, A^b, B^b, C) scales. The notes are arranged in two rows: orange circles for C major and green circles for C minor. Red checkmarks are placed under the notes E^b, A^b, and B^b in the C minor row. Arrows point to the key signatures: 0#, 0b for C major and 3b for C minor.

Diagram showing the scales on a staff. The C major scale is written in treble clef with a key signature of 0#, 0b. The C minor scale is written in treble clef with a key signature of 3b. The scales are labeled I. and VI. at the beginning and end of the scale.

mají společný
název a stejný
základní tón,
ale nemají stejné
předznamenání.
Př.: dvojice stupnic
C dur (0#, 0b)
c moll (3b).

Paralelní stupnice

G dur **e moll aiolská**

Diagram showing the notes of G major (G, A, B, C, D, E, F^{is}, G) and E minor (E, F^{is}, G, A, B, C, D, E) scales. The notes are arranged in two rows: orange circles for G major and green circles for E minor. Red checkmarks are placed under the notes E and F^{is} in the E minor row. Arrows point to the key signatures: 1# for G major and 1# for E minor.

Diagram showing the scales on a staff. The G major scale is written in treble clef with a key signature of 1#. The E minor scale is written in treble clef with a key signature of 1#. The scales are labeled VI. and I. at the beginning and end of the scale.

mají společné
předznamenání,
ale jiný název
a jiný základní tón.

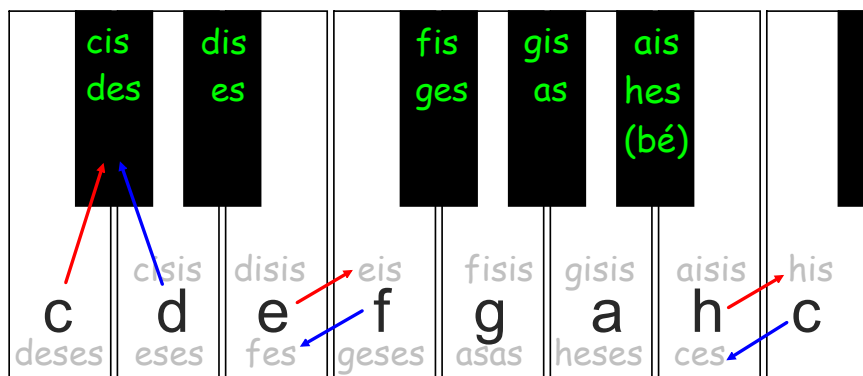
Př.: dvojice stupnic
C dur (0#) - a moll (0#)
nebo
G dur (1#) - e moll (1#).

Paralelní mollovou stupnici najdeme vždy na 6. stupni durové stupnice.

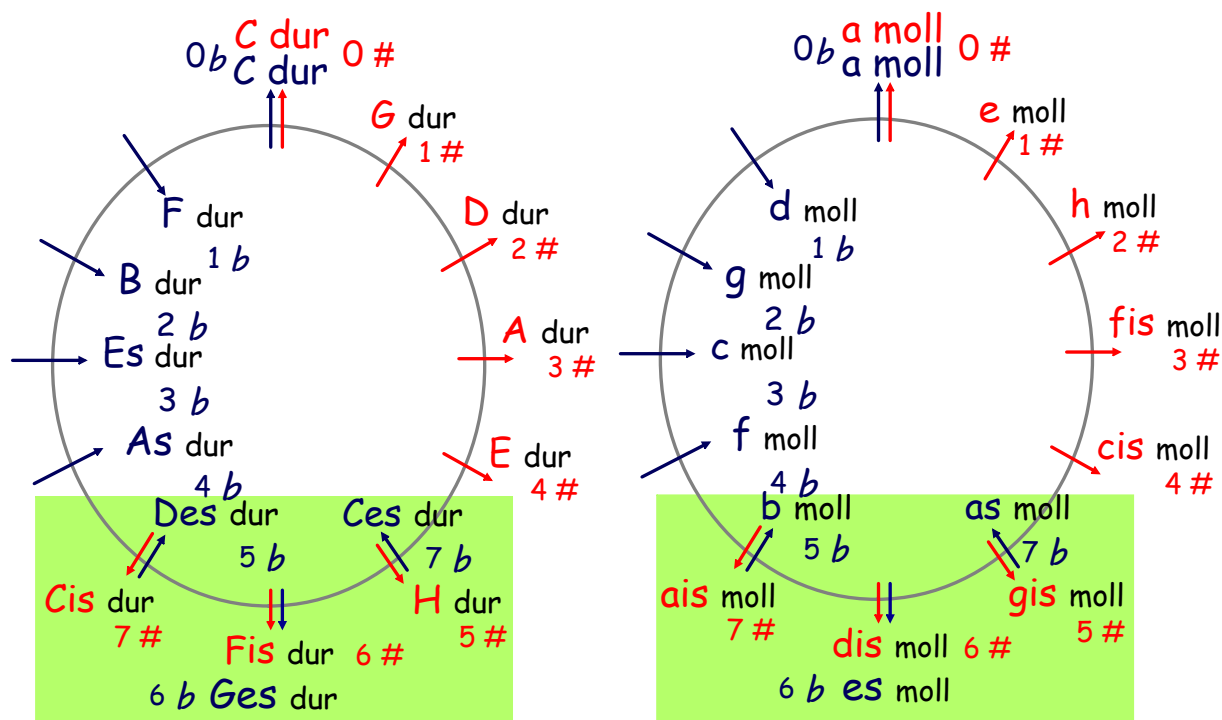
Enharmonická záměna stupnic.

Tóny, které mají stejnou výšku, ale různý název se jmenují **tóny enharmonické** (stejnozvučné). Enharmonicky zaměnit můžeme jakýkoliv tón.

Nejlépe si enharmonickou záměnu tónů představíme na klaviatuře.

Enharmonicky zaměnit můžeme i celou stupnici. Tyto stupnice pak mají různá jména, jiná předznamenání, ale **zní stejně**. Např. stupnice **H dur** s předznamenáním **5#** zní stejně jako **Ces dur** se **7b**. Všechny stupnice zaměnit nelze, ale některé ano.

Enharmonicky záměnné stupnice jsou: **H dur** - **Ces dur**, **Fis dur** - **Ges dur**, **Cis dur** - **Des dur**; **gis moll** - **as moll**, **dis moll** - **es moll**, **ais moll** - **b moll**.

... procvič si stupnice stejnojmenné, paralelní a enharmonicky záměnné

Doplň, že: ...

paralelní stupnice jsou stupnice se stejným

Základní tón paralelní mollové stupnice leží na: stupni durové stupnice.

Stejnojmenné stupnice mají stejný, různé

K daným stupnicím doplň stupnici stejnojmennou, nezapomeň na předznamenání:

A dur	3#	a moll	0#/#	as moll		
b moll				Fis dur		
Es dur				h moll		

Najdi paralelní mollovou stupnici k:

G dur, F dur, H dur

Ces dur, Es dur, Ges dur

Najdi paralelní durovou stupnici k:

a moll, dis moll, f moll

e moll, cis moll, es moll

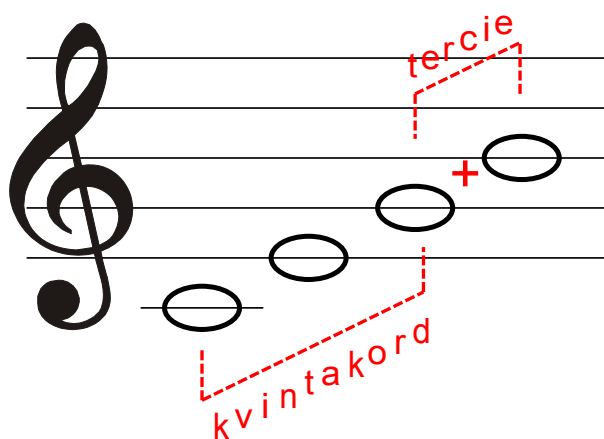
K názvu stupnice doplň stupnici enharmonicky záměnnou:

gis moll, H dur, ais moll

Fis dur, dis moll, Cis dur

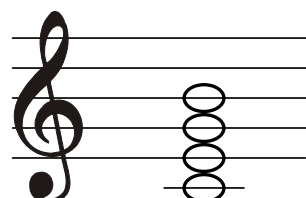
Co je septakord, dominantní septakord

Septakord je čtyřzvuk, složený z kvintakordu a přidané tercie. Mezi spodním a vrchním tónem septakordu je interval **septima**, podle ní se tento čtyřzvuk jmenuje. Septakordů je celá řada, nejvíc se používá **dominantní septakord (D⁷)**. Vzniká na **5. stupni** stupnice durové (také na 5. stupni stupnice mollové harmonické i melodické).

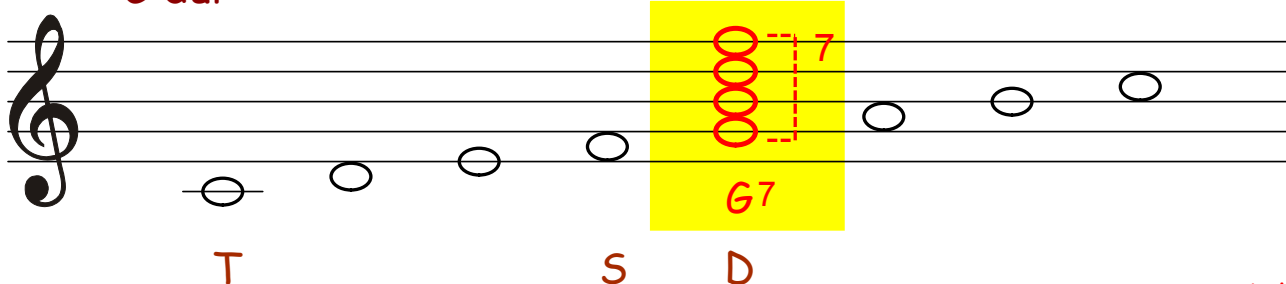

C dur

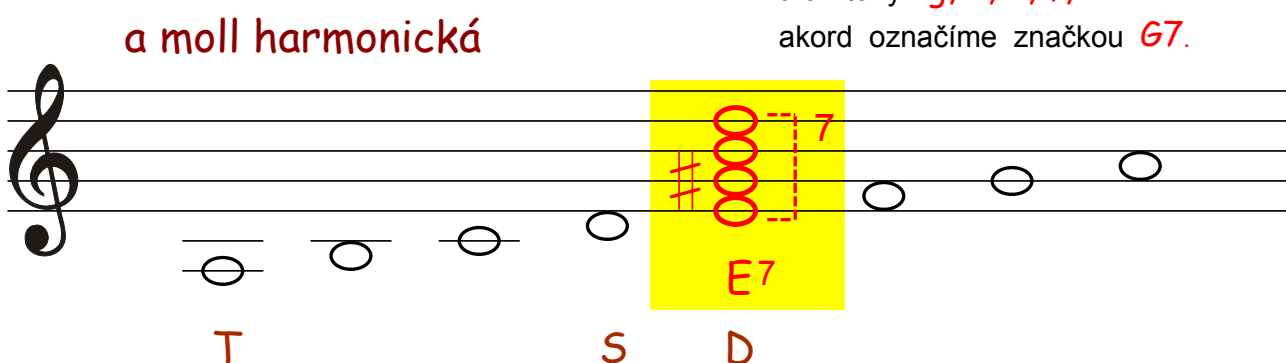
= D⁷

Pojmenování je odvozeno od pojmu **dominanta** = (5. stupeň ve stupnici). Krajní tóny jsou ve vzdálenosti septimy, proto nazýváme tento čtyřzvuk **Dominantní septakord (D⁷)**, a označujeme názvem spodního tónu a číslem 7. Např. G⁷, A⁷, D⁷ apod.

Dominantní septakord ze stupnice **C dur** tvoří tóny - **g, h, d, f**, akord označíme značkou **G⁷**.

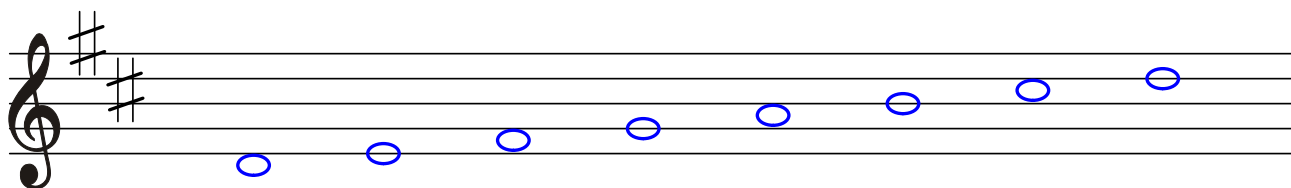

Dominantní septakord ze stupnice **a moll harmonické (i melodické)** tvoří tóny - **e, gis, h, d**, akord označíme značkou **E⁷**.

... procvič si dominantní septakord

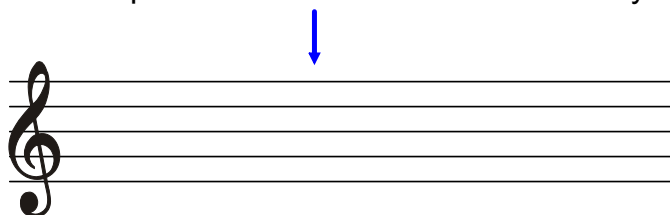
Dominantní septakord (D^7) tvoříme na stupni ve stupnici :

Zakroužkuj správný stupeň ve stupnici **D dur**, na kterém vytvoříme D^7 .

Dominantní septakord ze stupnice **D dur** tvoří tóny:,,,

Přepiš tóny dominantního septakordu z **D dur** do notové osnovy:

Označ správnou odpověď a doplň, že ...

dominantní septakord označujeme názvem

a) spodního tónu

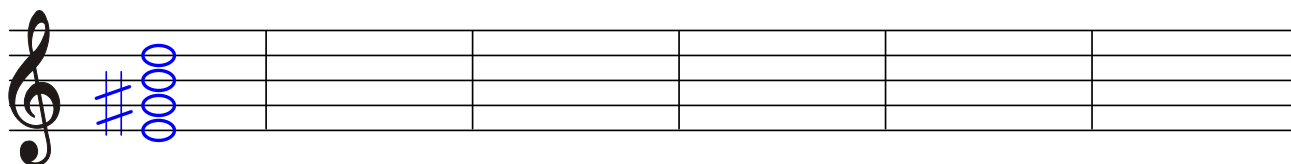
☐

b) vrchního tónu

☐

a číslem :

Do prázdných taktů zapiš dominantní septakord z:

D^7 z A dur:

D^7 z F dur:

D^7 z E dur:

D^7 z Es dur:

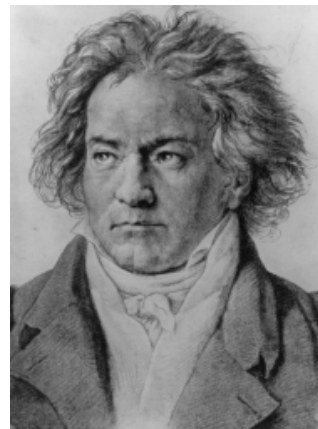
D^7 z G dur:

D^7 z B dur:

Ludwig van Beethoven

(1770 - 1827)

- narodil se v německém městě Bonnu. Pocházel z hudebnické rodiny. Otec byl zpěvákem - tenoristou v bonnské dvorní kapele. Brzy objevil u svého syna mimořádné hudební nadání, nutil jej násilím do hry na klavír i do studia kompozice. Od sedmi let vystupoval jako zázračné dítě, ve dvanácti napsal první skladby. Brzy odjíždí na studijní pobyt do Vídně, kde se měl setkat s W. A. Mozartem, vrací se zpět do Bonnu kvůli úmrtí své matky. Musel se postarat o své dva mladší bratry, otec propadl alkoholu. V těžkých životních podmínkách skládá Beethoven svá první díla, studuje na bonnské univerzitě. O pět let později odjíždí do Vídně natrvalo, pokračuje ve studiu kompozice u J. Haydna, A. Salieriho. Začíná vytvářet svůj vlastní skladatelský styl, svou vlastní hudební řeč. Kromě hudební skladatelské činnosti, se věnuje úspěšně klavírní hře a působí i jako pedagog. Brzy po začátku své skladatelské kariéry ztrácí sluch. Později, kvůli zhoršující se hluchotě, přestal vystupovat jako klavírista. Ke konci života přichází problémy s obživou. Výdělky ze skladatelské činnosti byly malé. Sluchová choroba se zhoršovala, skladatel nakonec zcela ohluchl. V roce 1827 ve Vídni umírá.

Dílo:

- skladby pro klavír: **sonáty** - nejznámější z nich je **Sonáta cis moll „Měsíční svit“**, řada drobných klavírních skladeb mezi které patří populární bagatela „**Pro Elišku**“.

Z celé řady komorních skladeb jsou významná **smýčcová kvarteta**, **huslové nebo violoncellové sonáty**. K nejzávažnější skladbám pro orchestr patří **9. symfonií**, z nichž skladatelsky významné jsou symfonie „**Eroika**“, „**Osudová**“, „**Pastorální**“ a č. 9 „**S Ódou na radost**“ pro sóla, sbor a orchestr. Operní tvorbu zastupuje jediné dílo - opera **Fidelio**.

Ludwig van Beethoven

Programní a absolutní hudba

Hudba je umění, vyjádřené tóny.

Každá hudební skladba je složena z tónů nebo souzvuků. Abychom hudbě porozuměli, musíme nejprve znát její základní vyjadřovací prostředky:

melodie, rytmus, tempo, dynamika, harmonie a instrumentace.

Tyto prostředky vytvářejí základní hudební materiál, se kterým skladatelé pracují.

Kromě těchto prostředků se umí hudba vyjádřit ještě přesněji. Umí vyslovit

pocity, nálady, popsat přírodu, připomenout historické události

nebo vyprávět příběhy apod.

Říkáme, že skladatel tvoří na mimohudební námět. Vkládá do hudby příběh a posluchači určí, co v ní uslyší.

Hudba, která mimohudební námět obsahuje, se nazývá **hudba programní**.

Hudba bez mimohudebního námětu je označována jako **hudba absolutní**.

Hudba programní

- hudba, která vyjadřuje hudebními prostředky mimohudební děj. Skladbu, patřící k programní hudbě poznáme nejčastěji podle jejího názvu.

Skladatelé hledali svůj námět v ostatních druzích umění, např. ve výtvarném umění.

Příklad: ruský skladatel **Musorgskij** zkomponoval cyklus skladeb na náměty obrazů jeho mladšího přítele a hudební dílo nazval „**Obrázky z výstavy**“.

Inspiraci hledali i v poezii. Příklad: českého skladatele **Zdeňka Fibicha** upoutala svým námětem báseň K. J. Erbena **Vodník** a verše doplnil hudebním doprovodem.

Náměty z historie, bájemi a pověstmi, přírodou se nechal inspirovat i **Bedřich Smetana** v cyklu symfonických básní **Má vlast** (Vyšehrad, Vltava, Šárka, Z českých luhů a hájů, Tábor a Blaník).

Tématem pro skladatele byly i divadelní hry.

Příklad: ruský skladatel **Sergej Prokofjev** zkomponoval balet **Romeo a Julie** na motivy známé divadelní hry.

Hudba absolutní

- jakákoliv hudba, která nemá žádný příběh. Na rozdíl od programní hudby působí na posluchače pouze hudebními prostředky a nemá žádné mimohudební náměty.

Posluchač si sám představí, co mu hudba sděluje. Skladby mají jen obecné názvy, např. sonáta, symfonie, menuet, gavotta, koncert, koncertino, sonatina apod.

Programní a absolutní hudba druhy skladeb

Melodram

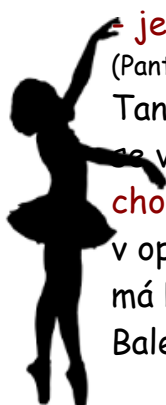
- je spojení hudby a mluveného slova. Herec nebo recitátor vypráví děj, hudba doprovází slova. Hercův hlas se stává sólistou, je jakoby "sólovým hudebním nástrojem ve skladbě". Používá různé zvukomalebné výrazové prostředky. Hudbě přispívá intonací i silou hlasu. Mění tempo slov. Dramatičnost narůstá pomocí pomlky a výrazné melodie.

Melodramů jsou dva druhy: **scénický melodram**, který se podobá spíše divadlu. Komornější je **melodram koncertní**.

Symfonická báseň

- je rozsáhlejší **jednovětá orchestrální skladba**, zhudebnění určitého příběhu. Námětem pro symfonickou báseň bývá nejčastěji nějaké literární nebo dramatické dílo např. pohádka, báseň, pověst nebo obraz krajiny. Několik za sebou seřazených symfonických básní vytváří tzv. **cyklus symfonických básní**. Abychom pochopili obsah symfonické básně, musíme se předem seznámit s daným námětem.

Balet

- je jevištní dílo, kde děj je vyjádřen pouze hudbou, tancem a pantomimou. (Pantomima je divadlo, ve kterém je slovo nahrazeno pohybem). Tanečník, který v baletu vystupuje je vlastně hercem, ale místo slov se vyjadřuje tancem. Taneční kroky, výraz celého těla i obličeje vytváří **choreograf**. Hudba k baletu bývá skladatelem napsána, podobně jako v opeře, na předem připravený námět - **libreto**. Stejně jako v opeře má balet několik dějství, členěné na jednotlivé obrazy (výstupy). Balet může být jako samostatné dílo nebo může být součástí opery.

Doporučený poslech:

M. P. Musorgskij: Tanec kuřátek <https://www.youtube.com/watch?v=EtFj9pzA1Sg>

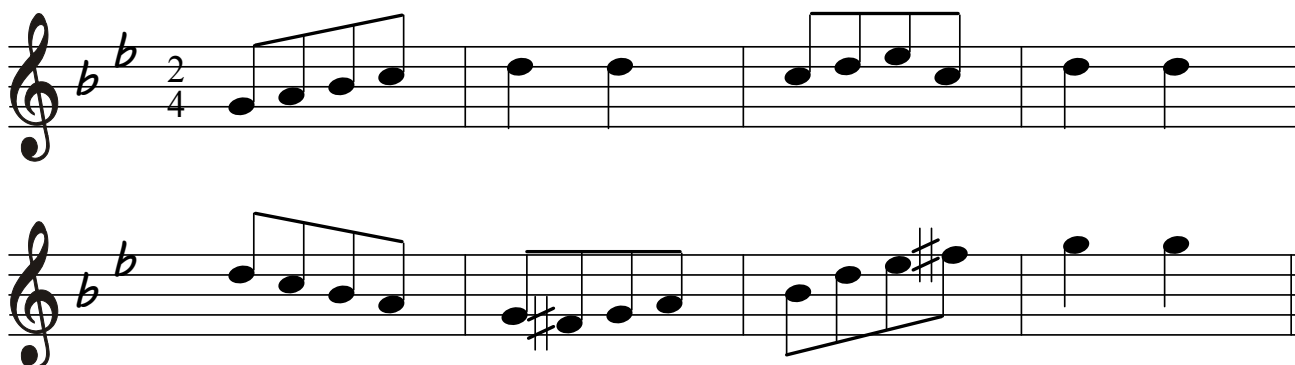
Z. Fibich: Vodník <https://www.youtube.com/watch?v=iwHRDOa8JIE>

B. Smetana: Šárka <https://www.youtube.com/watch?v=H0HtT0C7UYM>

S. Prokofjev: Romeo a Julie, část Julie a děvčátko <https://www.youtube.com/watch?v=xivMkkjum0w>

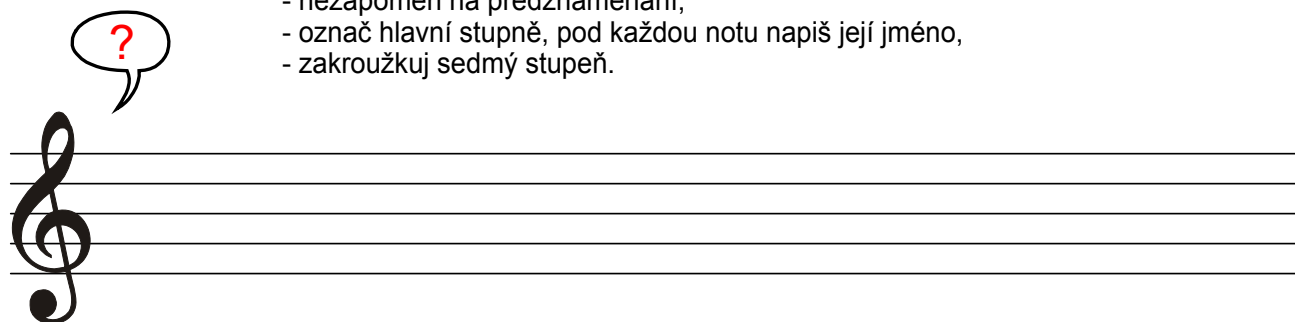
... opakování na závěr ⁽¹⁾

1. Tato melodie je v tónině: moll harmonické.

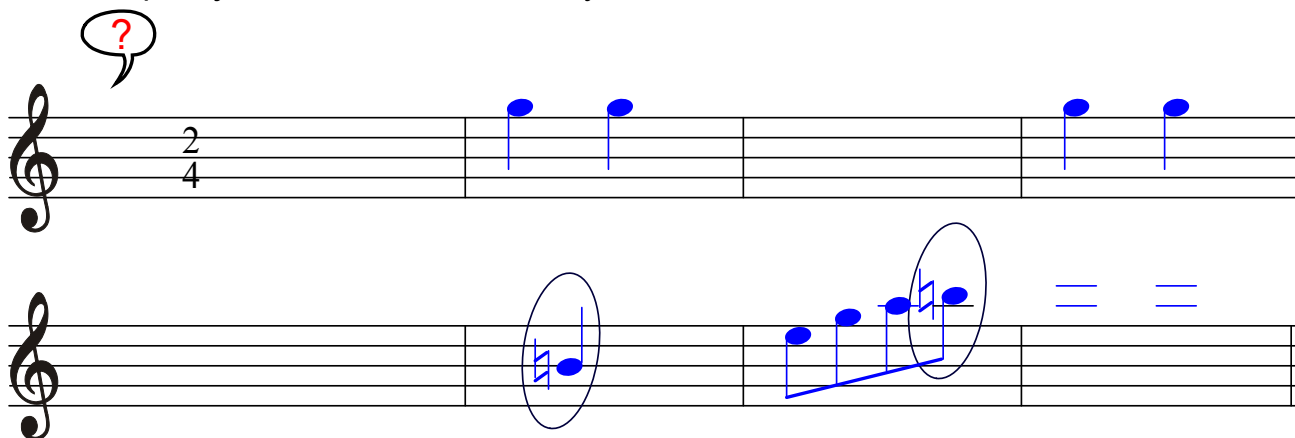
Do volné notové osnovy zapiš stupnici harmonickou ve stejné tónině

- nezapomeň na předznamenání,
- označ hlavní stupně, pod každou notu napiš její jméno,
- zakroužkuj sedmý stupeň.

.....

2. Transponuj melodii o čistou kvartu výš.

3. Tato melodie je v tónině: moll harmonické.

... opakování na závěr (2)

1. Základní vyjadřovací prostředky hudby jsou:

melodie,

a instrumentace .

2. Označ křížkem názvy skladeb, které jsou programní:

- ☐ Symfonie D dur
- ☐ Nemocná panenka
- ☐ Sonáta a moll
- ☐ Faunovo odpoledne

- ☐ Koncertino B dur
- ☐ Menuet a Gavotta
- ☐ Potopená katedrála
- ☐ Šípková Růženka

3. Hudba bez mimohudebního námětu se nazývá:

- ☐ koncertní
- ☐ absolutní
- ☐ symfonická

4. Pro jaké obsazení je komponována symfonická báseň:

- ☐ pro dva klavíry
- ☐ pro orchestr
- ☐ pro pěvecký sbor

5. Melodram je spojení:

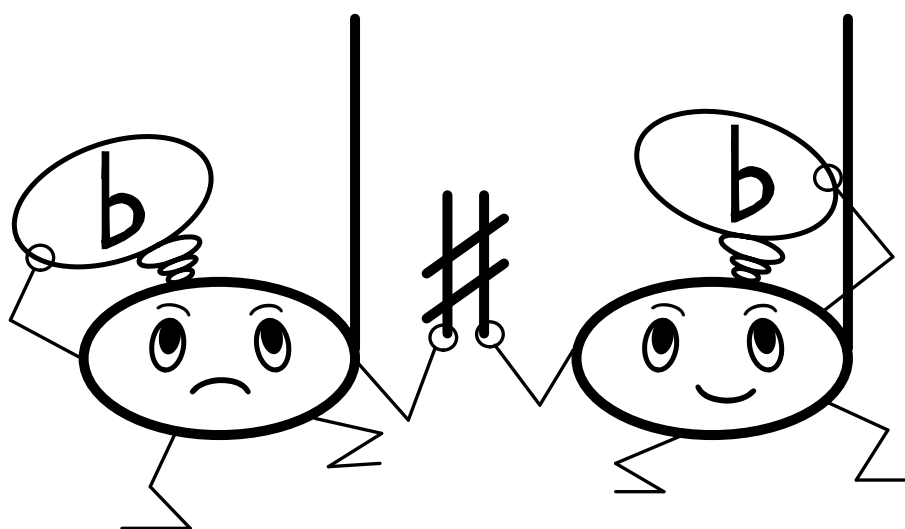
- ☐ hudby a zpěvu
- ☐ hudby a tance
- ☐ hudby a slova

6. Balet je jevištní dílo, kde děj je vyjádřen:

- ☐ hudbou
- ☐ tancem
- ☐ pantomimou
- ☐ slovem
- ☐ zpěvem
- ☐ dirigováním

Co musím umět na závěrečný test?

1. Zápis stupnic: d moll, g moll, c moll, f moll a b moll
do notové osnovy v celých notách se jmény not, označením hlavních stupňů.
Zápis T5, T6 T₄⁶ za stupnicí.
2. Enharmonicky záměnné stupnice, určit dvojici stupnic s enharmonickou záměnou.
3. Hudební pojmy: programní hudba, absolutní hudba.
4. Skladebné druhy programní hudby. Symfonická báseň, melodram, balet.
5. Poznej 4 hudební ukázky programní hudby.

Hudební ukázky - poslech:

1

2

3

4

